

UMEÅ

X:ET, STADSDELARNA OCH EN PROCESS FÖR FRAMTIDEN

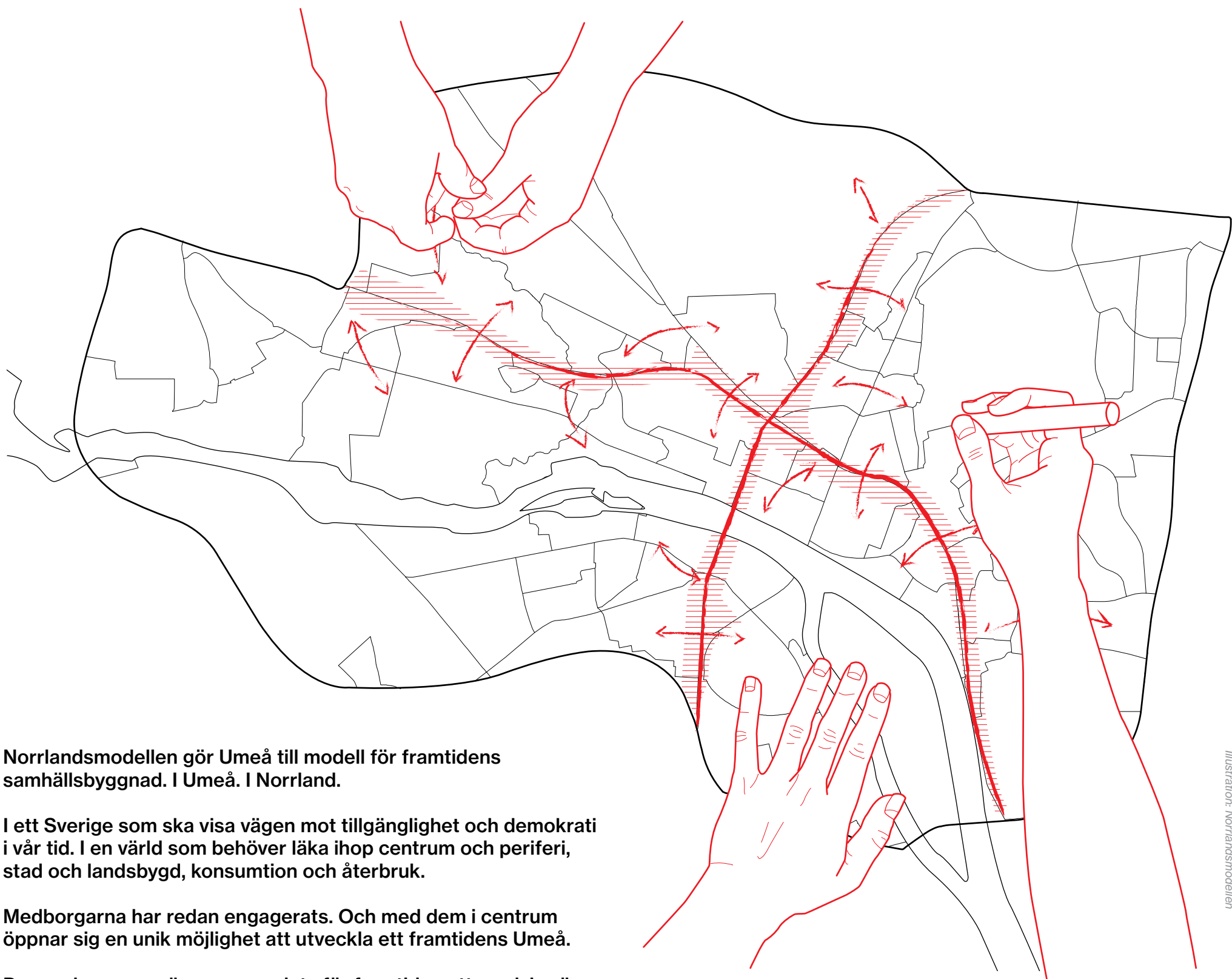

Illustration: Norrlandsmodellen

Norrlandsmodellen gör Umeå till modell för framtidens samhällsbyggnad. I Umeå. I Norrland.

I ett Sverige som ska visa vägen mot tillgänglighet och demokrati i vår tid. I en värld som behöver läka ihop centrum och periferi, stad och landsbygd, konsumtion och återbruk.

Medborgarna har redan engagerats. Och med dem i centrum öppnar sig en unik möjlighet att utveckla ett framtidens Umeå.

De gamla europavägarna ger plats för framtiden att gradvis växa fram. Staden kan sys ihop och stadsdelarna får bättre kontakt med varandra.

En hållbar livsmiljö, kunskapsstaden och kulturstaden Umeå får en jordmån att växa in de krav som ställs idag: smarta klimatlösningar, zero waste och ökad lokal demokrati samt självförsörjning.

Allt börjar i medborgarna. Och fortsätter i samverkan.

Välkommen till NORRLANDSMODELLEN.

ETT ITERATIVT MANIFEST

Norrlandsmodellen presenterar i detta dokument i skiss till vad vi kallar för ett "iterativt manifest" för utvecklingen av Umeå.

I centrum för Norrlandsmodellen står medborgarna. De som redan bor i Umeå och de som "flytt in". Dessa flyttas nu in i samhällsbyggnadsprocessen. För att i samverkan skapa visionen för framtiden.

Med ett "iterativt manifest" menas ett manifest som syftar till systemförändring, precis som manifesten på Bauhaus och de moderna avantgardens tid. Begreppet iterativ poängterar att ett manifest i vår tid aldrig kan bli en fast struktur.

INNEHÅLL

Ett iterativt manifest	2
Umeå – en prototyp	3
Umeå 1888 – 2028	4
Historien, X:et och stadsdelarna	6
Duved	8
Från government till governance	10
Visioner i norr	14
Från industri och stuprör till cirkulära system	16
Redefining Waste	18
Handlingsplan för framtidens Umeå	20
En försmak på framtidens stad	24
Cirkulär samhällsbyggnad	25
Fördjupningar	26
Analys	27
Medborgarmonologer	28
Testbädd A	30
Testbädd B	32
Testbädd C	34
Tack!	36

UMEÅ – EN PROTOTYP

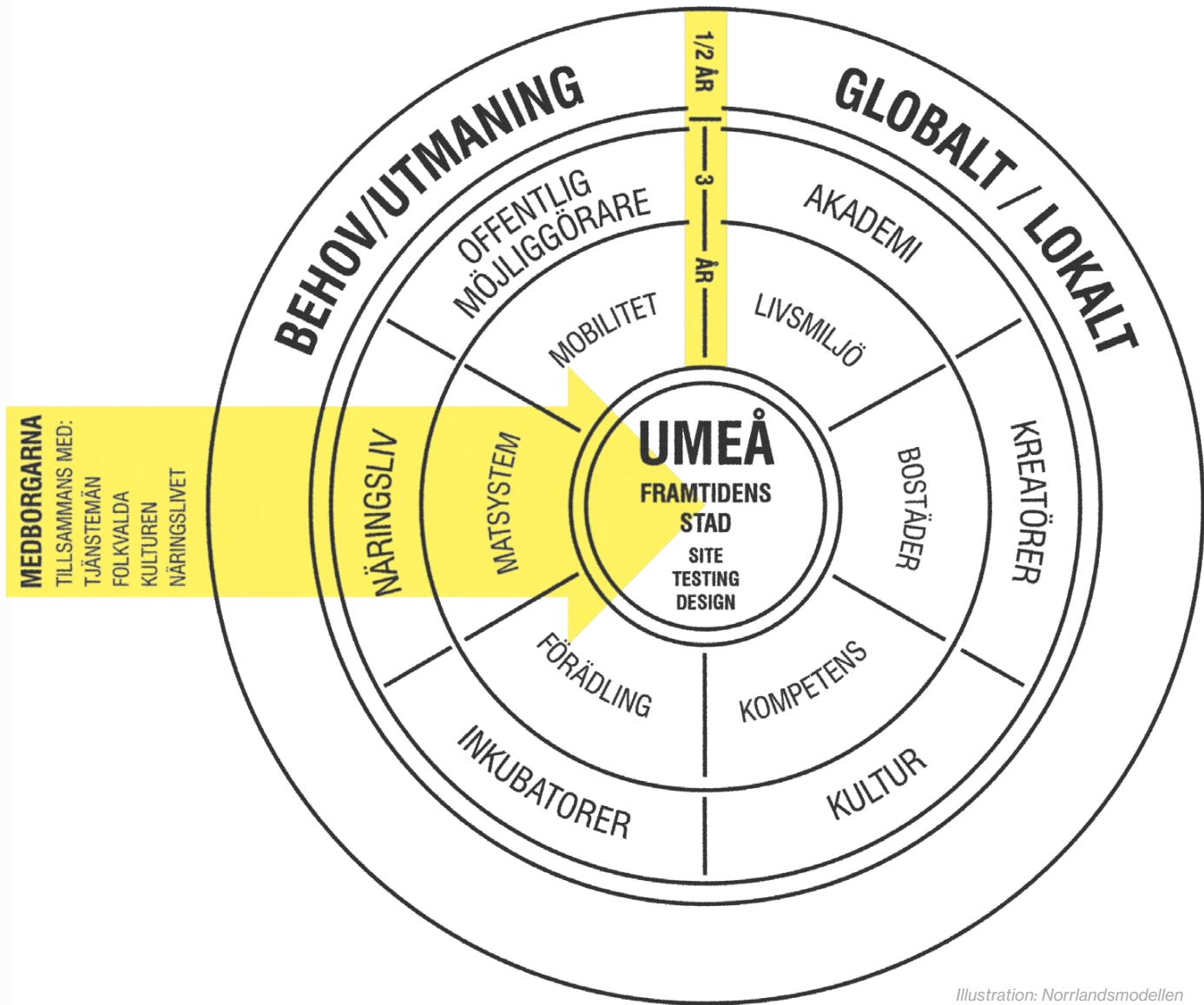

Illustration: Norrlandsmodellen

Samhället idag utvecklas i samverkan, genom nya former för gemenskaper som ständigt omprövar, testar och reviderar, allt från från system och struktur till affärsmodeller och delningsekonomier – för att utveckla utmaningsdriven innovation.

Precis som modernismens Bauhaus handlar Norrlandsmodellen om två ting: tillgänglighet och demokrati. De senaste decennierna har kostnader i städer eskalerat. Därför behövs nya affärs-, samverkans och ägandemodeller.

Detta kräver rörlighet: att röra sig bort från stuprör och linjära modeller för att genom samverkan mellan medborgare, offentligheten som möjliggörare, kreativa krafter, kompetensutveckling/akademi och näringsliv.

Med pandemi och krig har två ting blivit tydliga: att samhället behöver bli mer robust gentemot en osäker omvärld samt att vi idag har kunskap, verktyg och möjligheter att skapa lösningarna.

Omställningen från ett gammalt industriellt samhälle till ett cirkulärt har ruckat på invanda mönster och en gamla ordningar. Landsbygden – och Norrland – har fått sin rätta möjlighet: att kunna agera innovationsmotor för omvärlden.

Umeå har unika möjligheter att visa hur framtidens städer inte bara kan utan måste utvecklas. Startskottet är de senaste årens framsynta arbete från Umeå kommun, som aktivt sökt kunskap om staden genom sina medborgare.

En unik möjlighet att bli ledande i omvärlden öppnar sig genom vad vi kallar X:et – området omkring de två f.d. europavägarna E4 och E12 som korsar staden och som genom Ringledens färdigställande övergår från Trafikverkets ägo till Umeå kommuns.

X:et gör det fysiskt möjligt att utveckla en stad för vår tid: en cirkulär och samverkande stad, baserad på demokrati, lokal försörjning, hållbar och dynamisk livsmiljö, innovationsdriven och tillgänglig produktion av bostäder och design, en radikalt och över tid minskande biltrafik. Allt sker inifrån, i och genom den stad som finns och de som bor där.

Välkommen till framtidens Umeå, och framtidens samhällsutveckling.

UMEÅ 1888 – 2028

UNIKA MÖJLIGHETER

Foto: Umeå kommun / Umeå stadsdelar - så står det till!

Umeå har, som ingen annan stad – i Sverige, men kanske också i en vidare omvärld – en unik möjlighet att bli ett ledande exempel för hur vi bör utveckla våra städer, byar och samhällen. Detta om vi ska klara de utmaningar som världen står inför - som inte minst handlar om att skapa en bra och hållbar livsmiljö, en stad som både är trygg och dynamisk, som klarar att skapa lösningar för såväl miljö som människa, en stad som är och långsiktigt kan förbli tillgänglig för många. Förutsättningarna i Umeå är unika.

Förklaringarna till detta är många. De ringlar sig genom historien – från staden vid älven, branden 1888 till hur Umeå sedan blev björkarnas och rutnäts stad, därefter kunskapens stad och subkulturernas och kulturens stad – över geografisk belägenhet, kompetens och kultur i Norrland – och vidare till lokala möjligheter som omständigheterna för med sig genom omläggningar i Umeå just nu.

Det finns en faktor som är viktigare än allt annat – och det är Umeås invånare, medborgarna. Tack vare en framsynt kommunal organisation har medborgarnas blivit engagerade i sin stad. De har uppsökt av sina folkvalda och deras tjänstemän. Medelst datorer, cyklar och blanketter och vad som annat stått till buds har medborgarnas egna tankar om den stad de bor i kunnat samlas, dokumenteras och därmed kunna stå som utgångspunkt, inte bara för stadens framtid utan också för medborgarnas framtid i sin stad.

Den framtida staden utvecklas genom nya möjligheter till samverkan. Det är en del av den digitala verkligheten anno 2022. Därför är Umeå redan i förarsätet i förhållande till andra städer. Det arbete som gjorts, och som samlats i skriften "Umeås stadsdelar – så står det till", är den självklara utgångspunkten för Norrlandsmodellens förslag till Visioner i norr.

UMEÅ 1888 – 2028

FÖRUTSÄTTNINGAR OCH SAMMANHANG

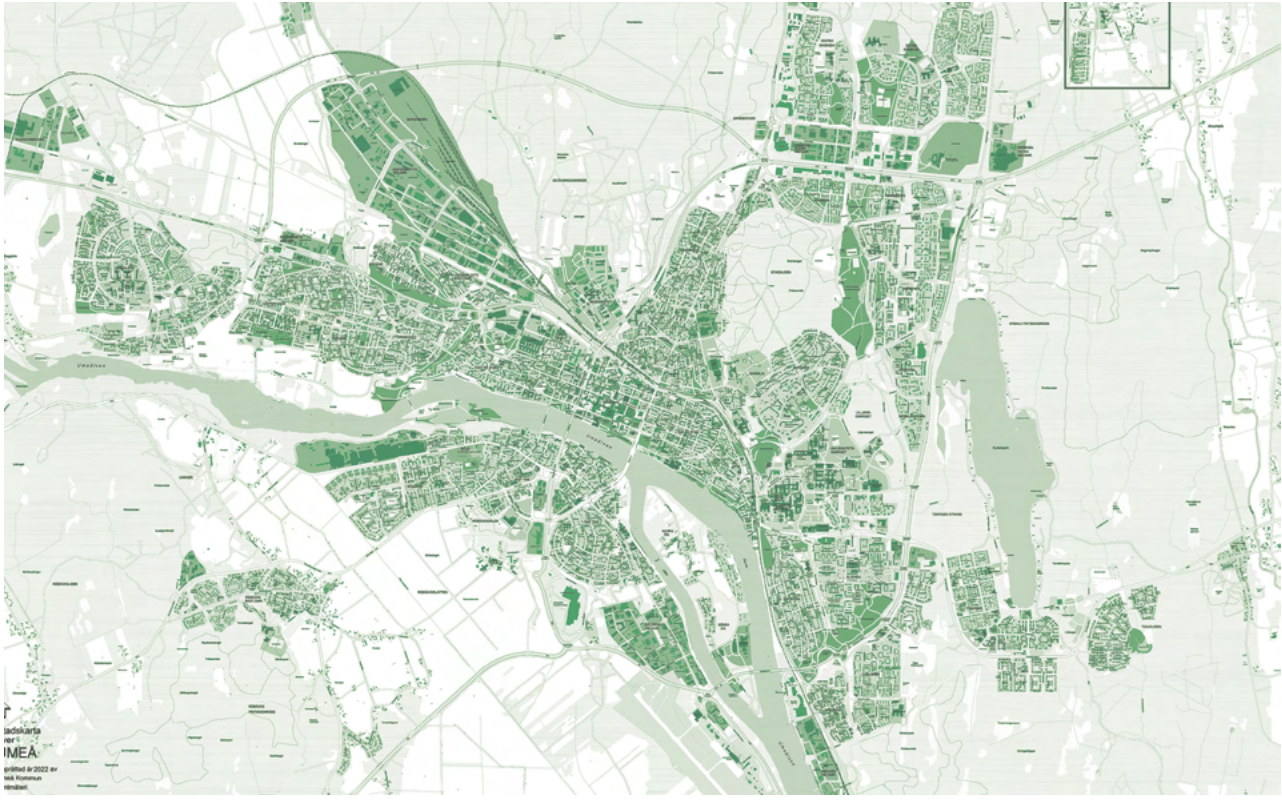

Fotograf: Lena Holm

- #### UMEÅ

 - de senaste årens framsynta arbete från Umeå kommun, som aktivt sökt kunskap om staden genom sin medborgare;
 - det geografiska läget, vid kusten i Västerbotten i ett Norrland som just nu är föremål för en omvänd situation mot de senaste årtiondena, inflyttning och tillväxt istället för dess motsats;
 - de möjligheter som gives av att Umeå, i Norrland, 1965 blev Sveriges femte universitets- och kunskapsstad och den roll som detta spelar och kan spela för vår tids samhällsutveckling med akademi, kompetens och innovation som en integrerad del i staden;
 - position som ledande kulturstad med starka traditioner också av subkulturer inom till exempel mat/veganism, konst och musik;
- #### OMVÄRLDEN

 - allt starkare behov av att skapa lösningar för att lösa globala klimatfrågor;
 - de av klimatfrågorna uppkomna behoven att skapa lösningar för s.k. cirkulära system, dvs lokal produktion, lokala samverkansmodeller som både står starkare mot en föränderlig omvärld och mot onödiga miljöpåverkan;
 - insikter och förändrade mönster som uppkommit genom pandemi och krig

Kartor från Umeå kommun

En stad utvecklas och förändras i takt med tidens och historiens utveckling. Den stad som växte fram efter branden 1888 innebar, på grund av just branden, en drastisk förändring – och en möjlighet till omställning av Umeå till en ny tid. Umeås centrala delar fick en stadsplan som var mer i samklang med de behov som kommit genom industrialismens framväxt: en rutnätsplan, bredare och mer brandsäkra gator som medger enklare transportvägar för bilar och bussar, en rationellare och ljusare stad – där de berömda och vackra björkarna gjorde sin entré.

I takt med att staden vuxit, inte minst när Umeå 1965 blev Sveriges femte universitetsstad, har nya stadsområden tillkommit. Allt efter ett mönster som varit den naturliga modell som hela Sverige utvecklats efter: vid behov av expansion har nya stadsområden byggts, varför staden vuxit genom att det nya lagts till bredvid de befintliga.

I och med Ringledens färdigställande står Umeå inför ytterligare ett betydande steg i stadens utveckling. De centralt belägna f.d. motorvägsområdena som härmed tillfaller staden är ett unikt förvärv och en fantastisk möjlighet att utveckla Umeå inifrån – från medborgarna och ut.

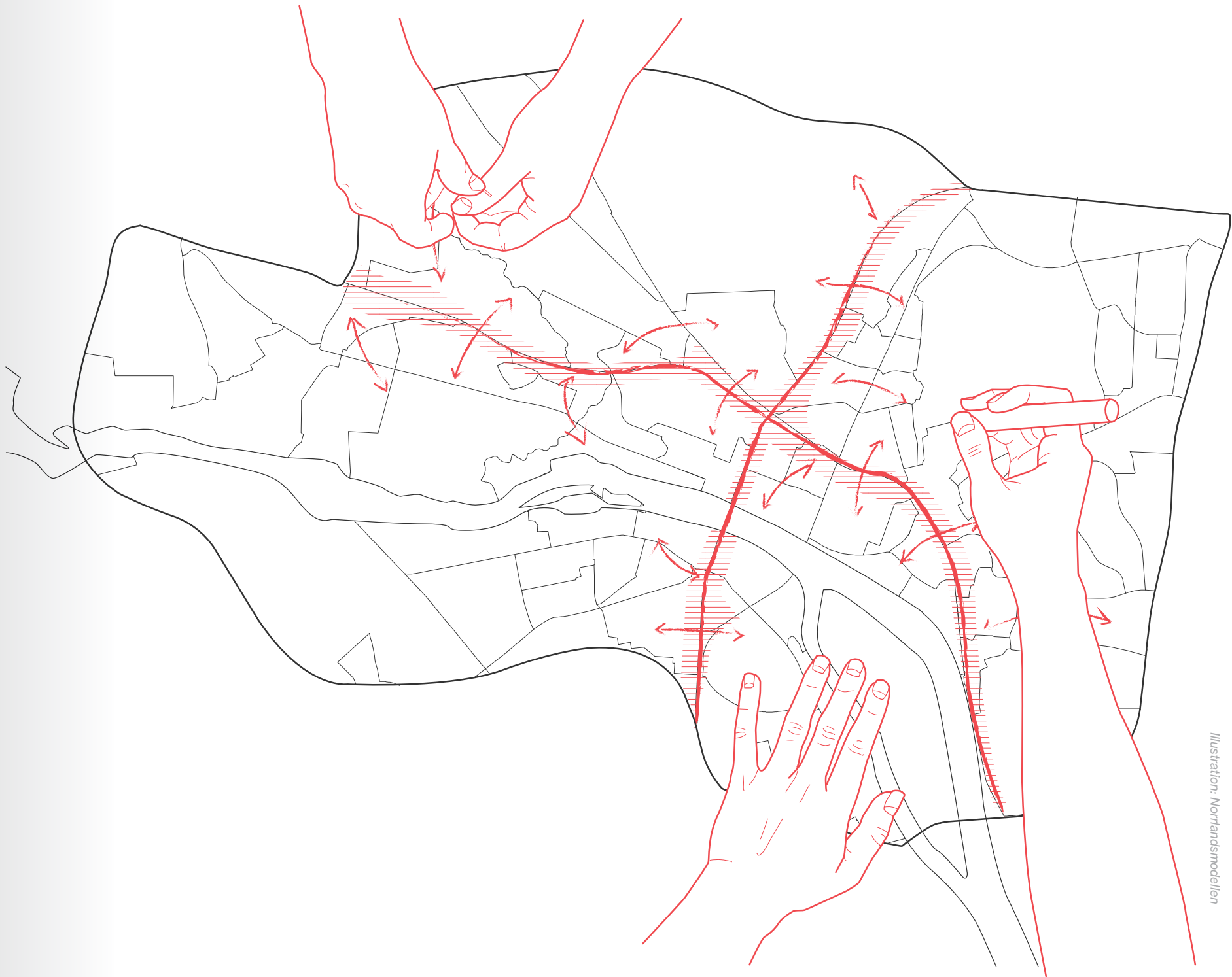

Illustration: Norrlandsmodellen

MED UTGÅNGSPUNKT I X:ET OCH STADSDELARNA KAN:

- idén om **by-staden, den gröna staden** byggd på gemenskap och samverkan, gradvis införlivas i staden
- detta leder till en process där **medborgarna är med** och utvecklar sin egen stad, över tid och i process med politik, tjänstemän och näringsliv
- detta **uppdaterade demokratisystem** utvecklas genom ett **förtydligande av stadens delar** och dess möjlighet att genom stadsdelarna knyts samman genom X:et, möjligheten till den nya staden
- detta utvecklas till en **uppdaterad governancemodell**, där erfarenheterna från den lokala demokratin tas vidare mot andra instanser, kommun, region, länsstyrelse och nationella organisationer
- staden kan knyts ihop så att det som efterfrågas av invånarna, **kopplingar mellan stadsdelar**, kan tas tillvara
- infrastrukturen tänkas om så att **biltrafiken reduceras**, där den inte är nödvändig, och **nya smartare transportsystem** för både kollektivtrafik med större avstånd och för lokala transporter
- ett **matsystem utvecklas** som medger en möjlighet till att fungera som staden anno 2028 och skapa möjlighet till ökad **självförsörjning, stadsodlingar och delningsekonomier** och kopplas till ett designsystem med bl a **nya prisrimliga bostadsformer** som utvecklas stegvis och gradvis, som inorporerar befintlig teknologi för träbyggnation med robotics, 3D-printing m.m.
- fungera som ett innovativt **drivhus** och en **inkubator** för framtidens näringar i samklang med akademi och näringsliv och långsiktigt **skapa arbetstillfällen** i Umeå med omnejd och med bäring på omvärlden

DUVED
EN PILOT I PILOTEN

Foto: Duvéd Framtid
Illustration: Norrlandsmodellen

Ingen samhällelig metafor är så stark för gemenskap och samverkan som byn, den traditionella byn på landsbygden. Vare sig man idag tittar på Umeå, Stockholm, New York eller Berlin, så håller idéer hämtade från just byn på att bli en kanske oväntad ledstjärna för den utveckling som sker i vår tid.

I byn delar man på de resurser man har. Därför talas det idag om delningsekonomier. Det är inget nytt. Tvärt om. I byn har man alltid varit "cirkulär" och förr i världen var byn alltid i det närmaste "zero waste". Byn var mer eller mindre självförsörjande. Därför är byn en viktig metafor för framtiden. Norrlandsmodellen har i stort en bakgrund i den uppmärksammade utvecklingen av Duvéd i Jämtland. Byn, i detta fall Duvéd, lämpar sig utmärkt för att testa och skapa prototyper för ett uppdaterat sätt att utveckla vårt samhälle.

I Duvéd har några enkla och tydliga idéer har varit bärande:

Foto: Duvéd Framtid

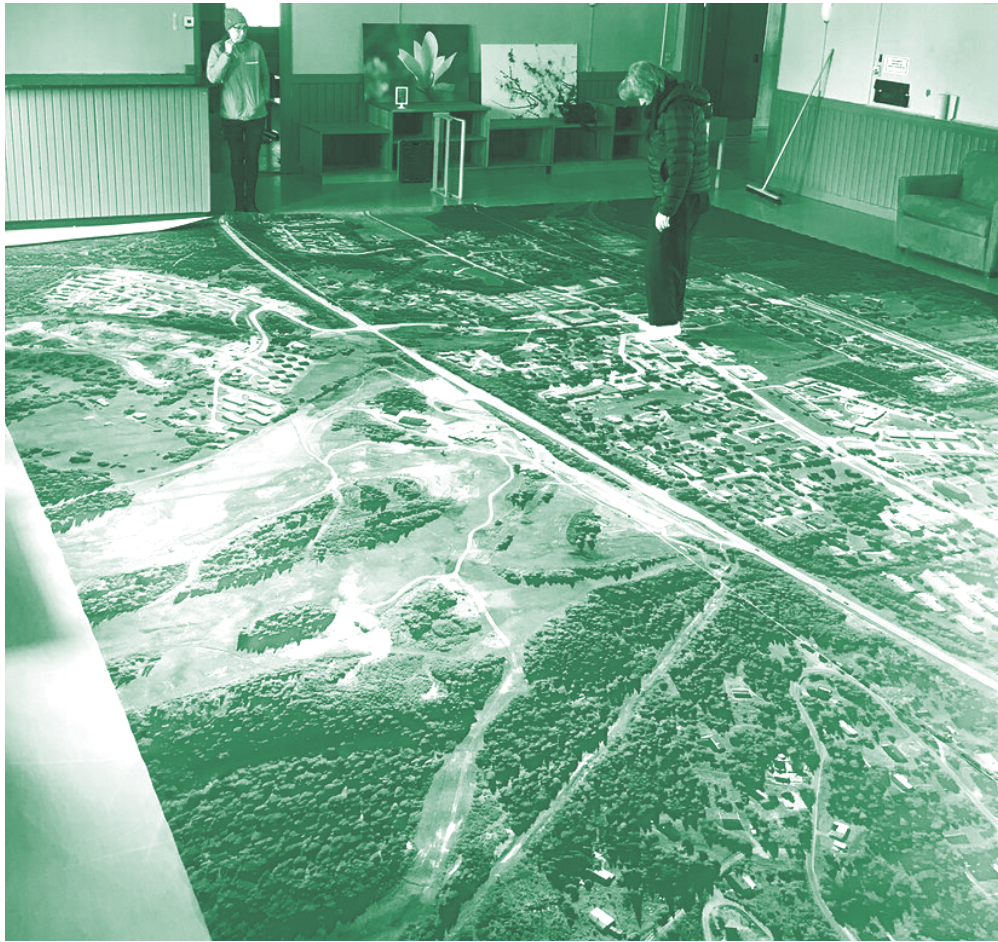

Foto: Duvéd Framtid

- **lokal demokrati:** byborna är med och skapar visionen för sin egen by och är med i den fortsatta processen
- **governance:** att i dialog med de folkvalda, tjänstemän, kommunala strukturer, forskning och näringsliv över tid utveckla nya samverkansmodeller och ge dem legala strukturer.
- **matsystem/zero waste:** en pilot för piloten där innovation inom matsystemen blir konkreta och påtagliga för lokal samverkan, cirkularitet och lokal produktion
- **infrastruktur/mobilitet:** att minimera, radikalt, antalet bilar i centrum och istället skapa lösningar som kallas "byhubbar" med smarta transporter, carpool, förråd, jordkällare
- **lokal bostads- och byggproduktion:** nyttja möjligheter till innovation genom ny teknologi som med s.k. "new artisanal economy"
- **demokrati/kreatörer:** att låta ledande kreatörer ta förslag från medborgare till nya höjder
- **kompetensförsörjning:** att direkt involvera utbildningar i skapandet av samhället (vilket inte minst skett genom Umeå universitet)
- **innovationskluster:** att utveckla en organisation som långsiktigt kan ta vara på möjligheterna att låta de utmaningsdrivna frågorna skapa nya företag som genererar arbete och fortsatt kunskap
- **modell:** att under hela processen utveckla metodik och resultat till en modell som kan spridas på andra platser, i form av t ex system eller produkt.

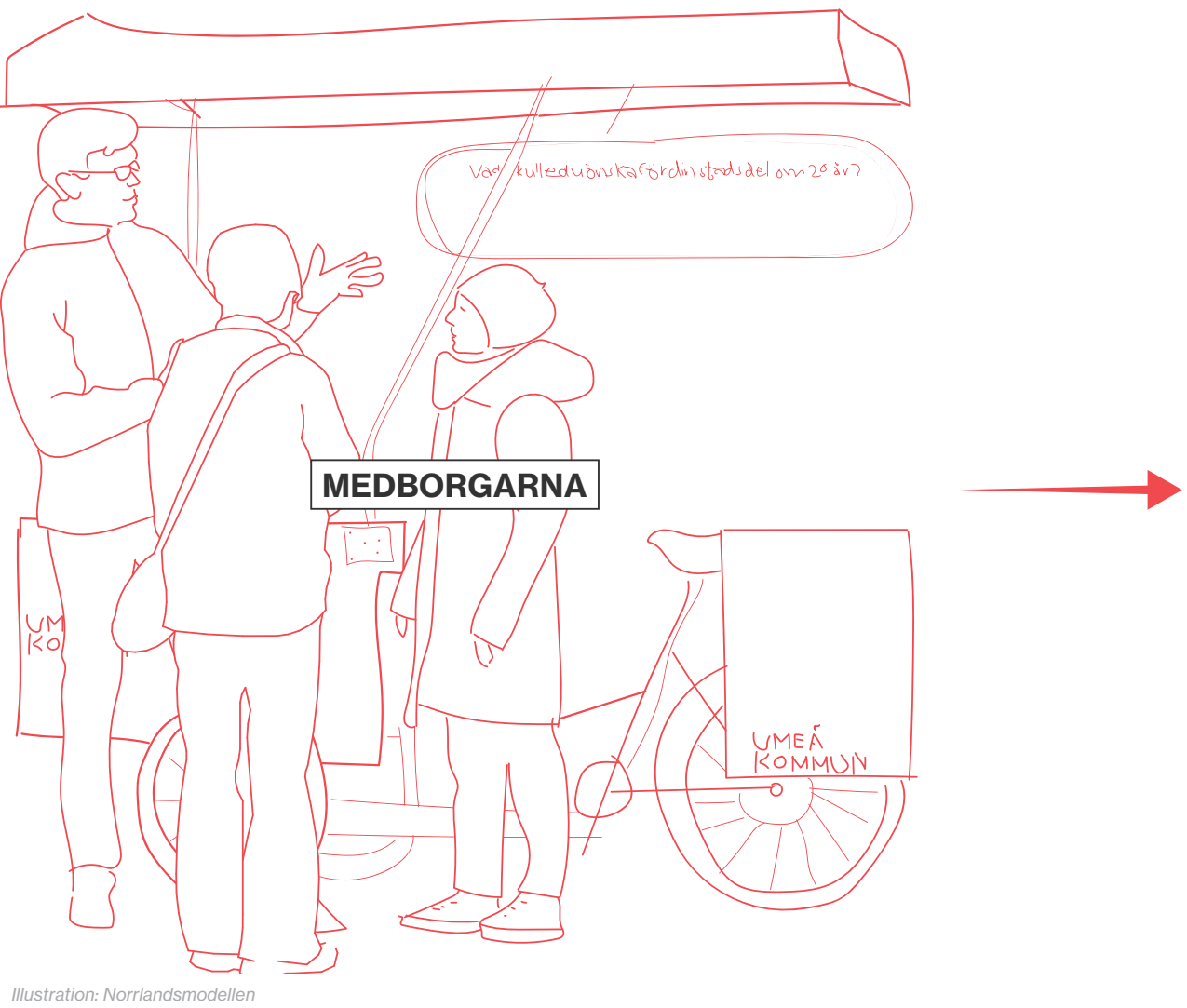

Illustration: Norrlandsmodellen

Att gå från government till governance. I Sverige har vi länge sett på oss själva som mycket duktiga på att samverka och skapa innovation. I samhällsplaneringsprocessen har vi testat mängder med dialogformer för att bättre förstå och involvera medborgarna och deras behov och visioner. Men sällan eller aldrig syns det engagemang eller förslagen i det slutgiltiga beslutet eller resultatet. Det beror på att såväl professionella planerare på kommunerna som folkvalda politiker inte ser att deras roll är att facilitera och möjliggöra dessa förslag i sin helhet. Istället lyfter man fram regelverket som det styrande för processen (tjänstemännen) och majoritetsstyret i nämnd och fullmäktige som den primära beslutsmodellen (folkvalda politiker).

Den ekonomiska modellen får ofta var förklaringsmodell till varför man inte kan uppfylla de förslag som medborgare och andra kreativa aktörer tagit fram i en deliberativ process. Både byggbolagens krav på avkastning, markkostnader, infrastruktur och kraven på storskaliga lösningar för service och välfärd agerar motargument till medborgarnas önskemål om mer småskaliga lösningar. Även det omfattande regelverket kring byggandet som ofta upplevs som oflexibelt och verklighetsfrånvänt utgör ett hinder att förverkliga nya innovativa lösningar. Centralstyrningen av byggprocessen är därmed omfattande. Ofta anges klimatskäl men den verkliga orsaken är ekonomiska och politiska. Man saknar helt enkelt verktyg för att förverkliga människors drömmar om en god livsmiljö.

Grannskapsråd. För att komma vidare i arbetet med att skapa hållbara samhällen i både stad och byar behöver kommunerna, förvaltningarna och de statliga myndigheterna hitta en ny roll i den samskapande processen för att utveckla inte bara nya bostäder utan även starka lokalsamhällen i en hållbar riktning. Som inkluderar medborgarnas visioner på ett verkligt och konkret sätt.

I Duved Framtid har man utvecklat en mycket konkret modell där man har skapat ett utvecklingsbolag med både kommunens allmän-

nytta och privat byggkapital för att kunna bygga såväl bostäder till rimliga kostnader som andra servicenoder, såväl privata som offentliga. I arbetet ingår både arkitekter, konstnärer och matkreatörer samt byaföreningen, som representerar invånarna. Byaföreningen har också en sk "golden share" i utvecklingsbolaget vilket innebär att de faktiskt har veto över besluten trots sitt ringa ägande. På det sättet garanteras att inget projekt blir av om inte byaföreningen givit sitt medgivande. Att involvera byinvånarna i alla planer och att hitta former för samskapande blir därför avgörande för utvecklingsbolagets och byns utveckling.

Svårigheterna dyker upp när man behöver detaljplaner eller markanvisningar. Eller ny infrastruktur eller offentlig service. Den kommunala förvaltningen eller de statliga myndigheterna och verken är inte rustade eller tränade i att vara i samskapande relationer med andra aktörer om det innebär förändringar i deras sätt att planera eller fatta beslut. Den kommunala och statliga förvaltningen i Sverige utgår helt från en centralstyrningsmodell (government) och många tjänstemän ser sin expertroll som överordnad både medborgarnas och bolagens förslag eller önsksningar. Detta eftersom man är tränad både i ett regelverk och i en självbild som bygger på att den neutrala tjänstepersonen är företrädare för både allmänintresset och rättssäkerheten, dvs likabehandling. Medborgare och bolag i den här modellen och självbilden blir då liktydiga med särintressen och därmed rättsosäkerhet. Dessutom har man en centralt, ofta detaljerad, beslutad budget för både drift och investeringar att förhålla sig till som man inte anser sig ha rätt eller möjlighet att påverka som enskild tjänsteperson. Detsamma gäller regelverket som man ofta hellre försvarar eller förklarar än försöker utveckla eller påverka om det inte möjliggör innovation eller nya modeller.

Tjänstepersoner ser sig också ofta som uttolkare av den centrala politiska viljan oavsett om den är beslutad i kommunfullmäktige, nämnd, riksdag eller regering. Och utifrån det försöker man rättfärdiga beslut eller påstå att man inte kan fatta beslut utifrån att det

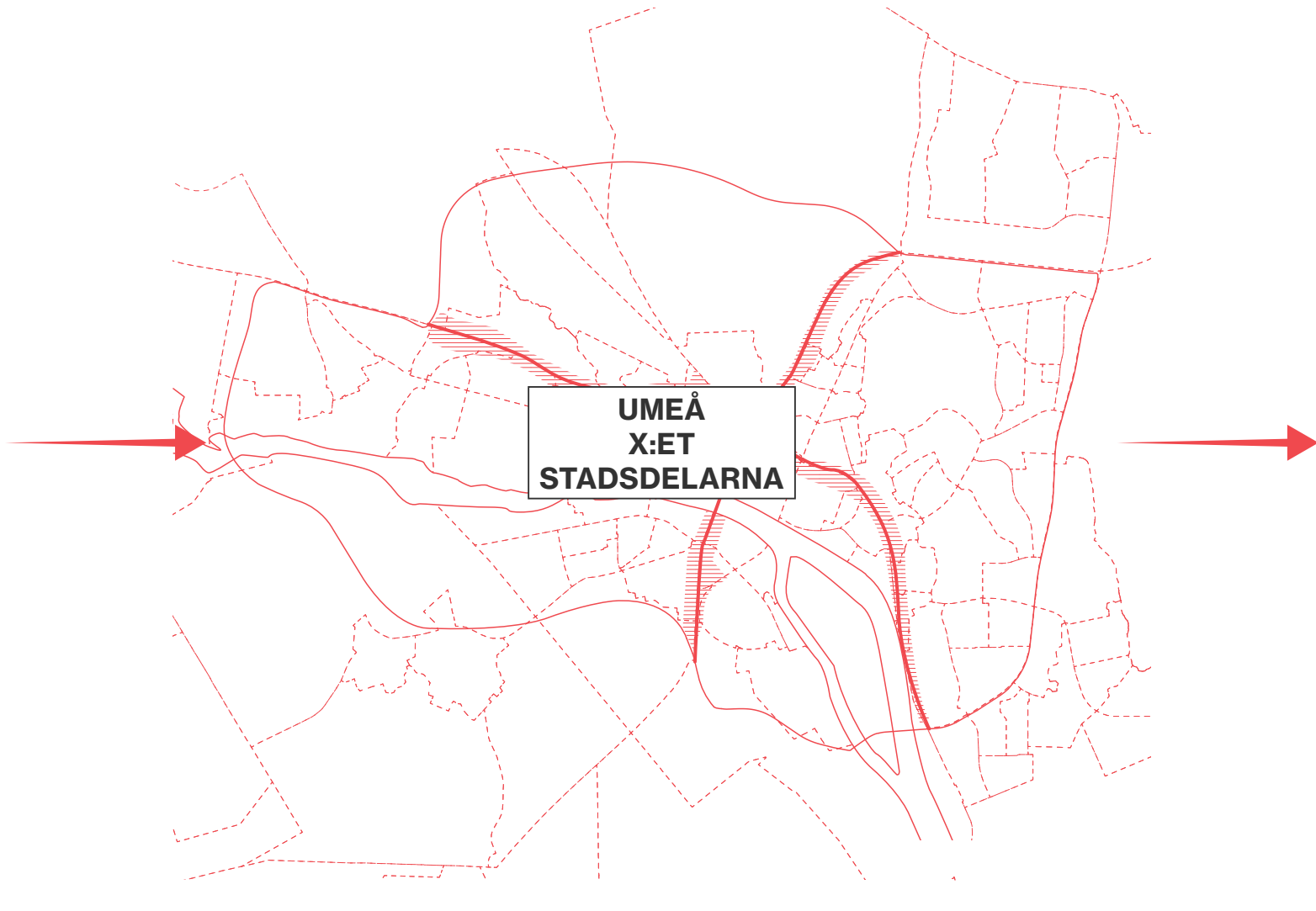

Illustration: Norrlandsmodellen

inte är vad politikerna vill. Även politikerna själva har svårt att framtida majoritetsstyret och den representativa demokratin makt och använder den allt för ofta till att detaljstyra istället för att möjliggöra utveckling och innovation utifrån de mål man har satt upp för samhällsutvecklingen. Centralstyrningen genom budgetbeslut gör att storskaliga lösningar (lika för alla) får företräde framför mer småskaliga och samskapade modeller. Det gör det också svårt att möta behov när de uppstår och anpassa modellen till lokala förhållanden. Det innebär att förändringstakten saktar av eller så uteblir förändringen helt. Detta kan vara en orsak att omställningen till ett hållbart samhälle går för långsamt. Och att landsbygd har svårt att hävda sig mot städerna.

För att möjliggöra en mer innovativ och lokalt driven utveckling som inkluderar såväl invånare som kapital och innovatörer/kreatörer så måste vår förvaltningsmodell förändras i grunden. Att utveckla den demokratiska styrningen har varit en drivkraft i våra samhällen ända sedan det antika Grekland. Säkert tidigare än så men det saknas skriftliga källor om det. Under renässansen i Florens så utvecklade Gioni Della Bells tankar och försök att genom lokala råd fatta beslut i de olika stadsdelarna och på det sättet öka demokratin i stadsstaten Florens.

På samma sätt har byaföreningarna och byråden fungerat i äldre tider i Sverige. I Norra Sverige och inte minst i Västerbotten finns ofta byaföreningar kvar. Här samordnas sociala aktiviteter och löses mycket av det frivilligarbete som måste organiseras för att en bygd ska fungera. I Umeå finns goda exempel på hur sociala entreprenörer tillsammans med lokalbefolkningen utvecklar och driver verksamheter och fastigheter för att skapa mer hållbara och attraktiva lokalsamhällen. *Mötesplats Stöcke* är ett sådant exempel. Med ett minimalt ekonomiskt stöd från kommunen kan de mångdubbla det värdet genom innovation och samverkan lokalt.

Stadsdelsråd. Under slutet av 1800-talet var det enbart städerna som hade krav på sig att ha stadsplaner. I städernas utkanter var det ofta lite vilda västern, men i byarna var det Byråden som skulle godkänna det som skulle byggas inom byns avgränsning. Att ha ett lokalt inflytande över byggprocessen är alltså inget nytt i Sverige. Men det krävs att det finns ett erkänt och organiserat lokalsamhälle. Vi ser att det går att skapa inom städerna också, men att de bör vara tydligt avgränsade. Ett stadsdelsråd kan vara en möjlig modell men också en mindre enhet, till exempel ett grannskapsråd. Det viktiga är att det är invånarna i ett avgränsat geografiskt område som utgör rådet. Och att det är en erkänd organisation för påverkan och samskapande som inte betecknas som ett särintresse.

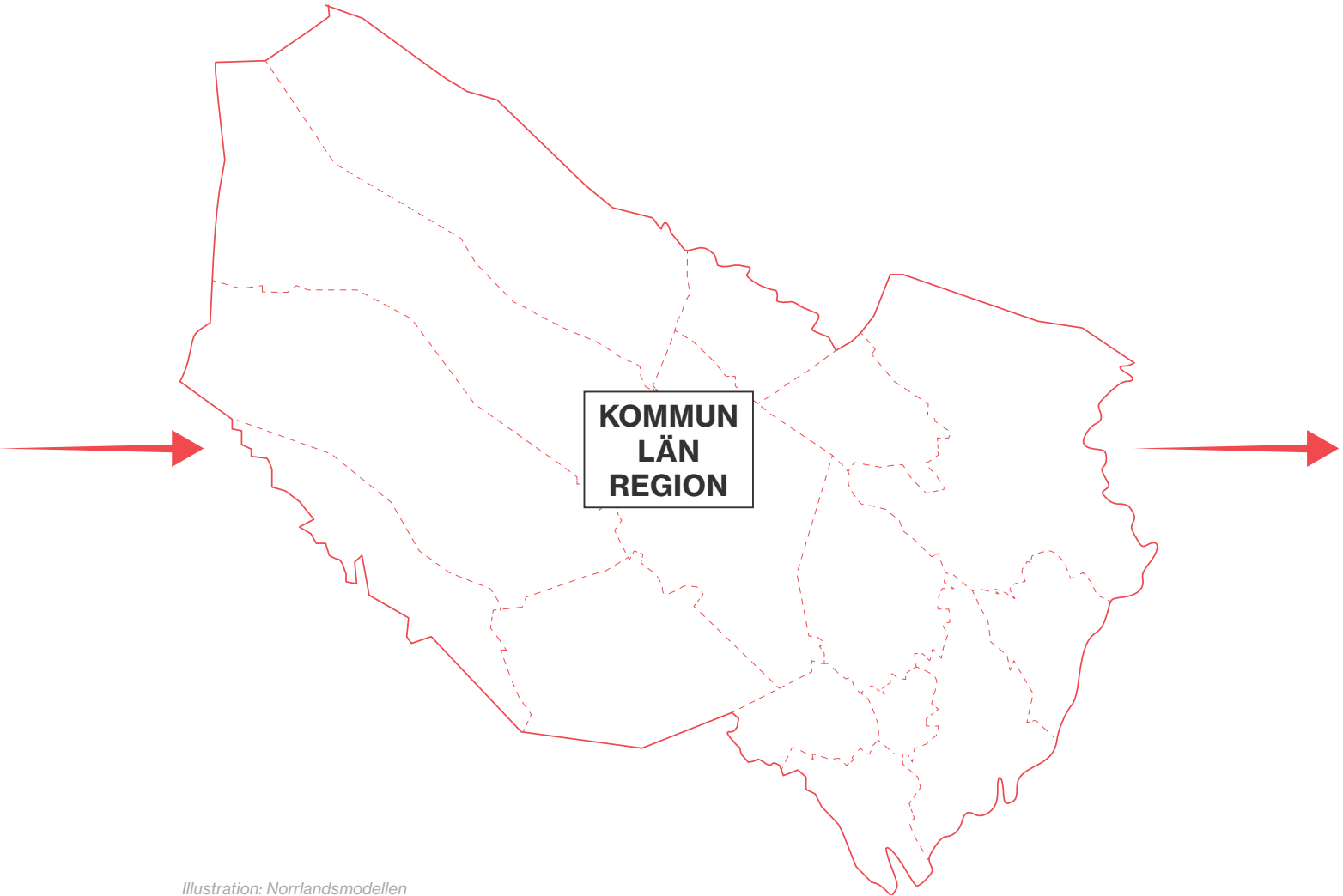

Illustration: Norrlandsmodellen

se i processen utan som en legitim företrädare för lokalsamhället.

En ny förvaltningsmodell. För att kunna möjliggöra en samhällsutvecklingsprocess som bygger på lokalt inflytande i samverkan med bolag och innovatörer/kreatörer så krävs att myndigheter i form av kommun och stat intar en ny position i processen. Myndighetsutövning och budgetbeslut ligger fortfarande på respektive myndighet. Men de delarna kan inte längre styra vare sig process eller beslut. Myndigheter kan inte heller längre vara reaktiva på processer som pågått under längre tid. Att bjuda in till dialoger eller samråd för att sen göra som man brukar är inte längre möjligt om vi ska utveckla demokratin och få den snabba förändring som krävs för att nå hållbarhetsmålen.

Istället måste politikens och myndigheternas viktigaste uppgift vara att sätta upp och följa upp mål för en hållbar samhällsutveckling. Ibland finns dessa mål uttryckta i lag och förordningar. Ibland i strategier och fullmäktigebeslut, till exempel i en Översiktsplan. Att detaljstyra eller reaktivt granska utan att ha deltagit i den samskapande processen bör inte längre vara möjligt. Tjänstepersonernas viktigaste uppgifter blir att tydliggöra politikens (den representativa demokratin) mål och, utan att styra, bidra till kunskapsförmedling till den lokala samskapandeprocessen. Och

istället för att vara uttolkare av politikernas uppfattningar, vara uttolkare av vad det lokala behovet är för att de lyckas i sin samhällsutveckling. Tjänstepersonerna bör självklart delta, men inte leda processen. Processen bör ledas av en professionell processledare som är van att samskapa med flera aktörer och att knyta samman rätt kompetens. Både politiker och tjänstepersoner kan se sig som representanter respektive experter, men inte som makthavare. Istället måste lärandet och prövandet stå i fokus. Att lita på att människor och företag som ges möjligheten kan skapa något gott som leder till att vi får mer hållbara, attraktiva samhällen för alla.

Även budgetprocesser måste med det bli mer flexibla. I många företag idag arbetar man inte längre med fasta budgetar utan med budgetprognoser. Den snabba förändringstakten gör att man inte kan förutse var kostnader och intäkter kommer vara från månad till månad. Istället för att lägga för stort fokus på detaljplanering av en budget som fokuserar man på täta och noggranna uppföljningar och om de mål man har satt upp nås. Även kommuner och stat borde skapa sig en bättre förmåga att allokera resurser där behov finns och arbeta med en noggrann uppföljning och utvärdering gentemot satta mål i stället för fasta aktiviteter/budgetposter.

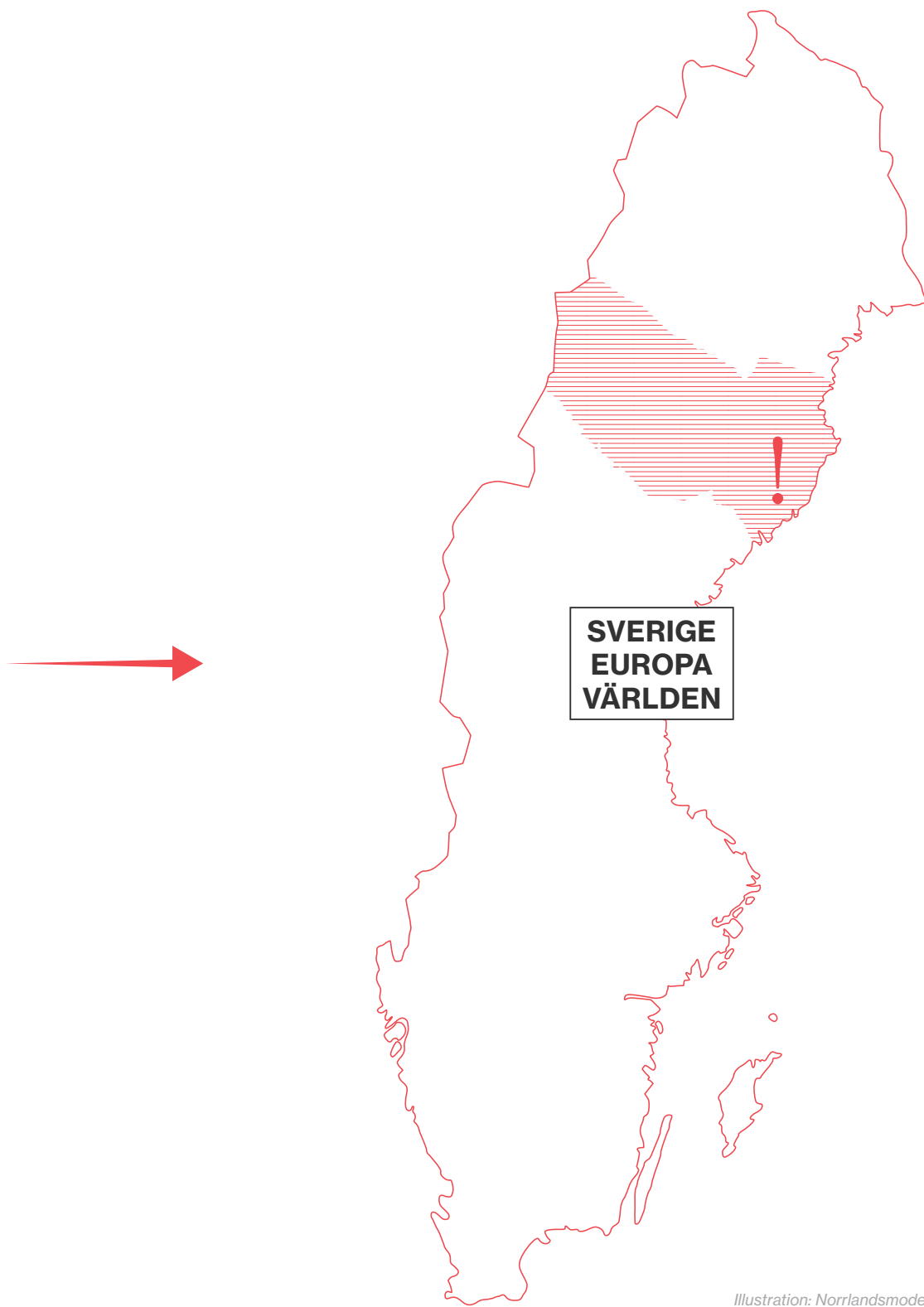
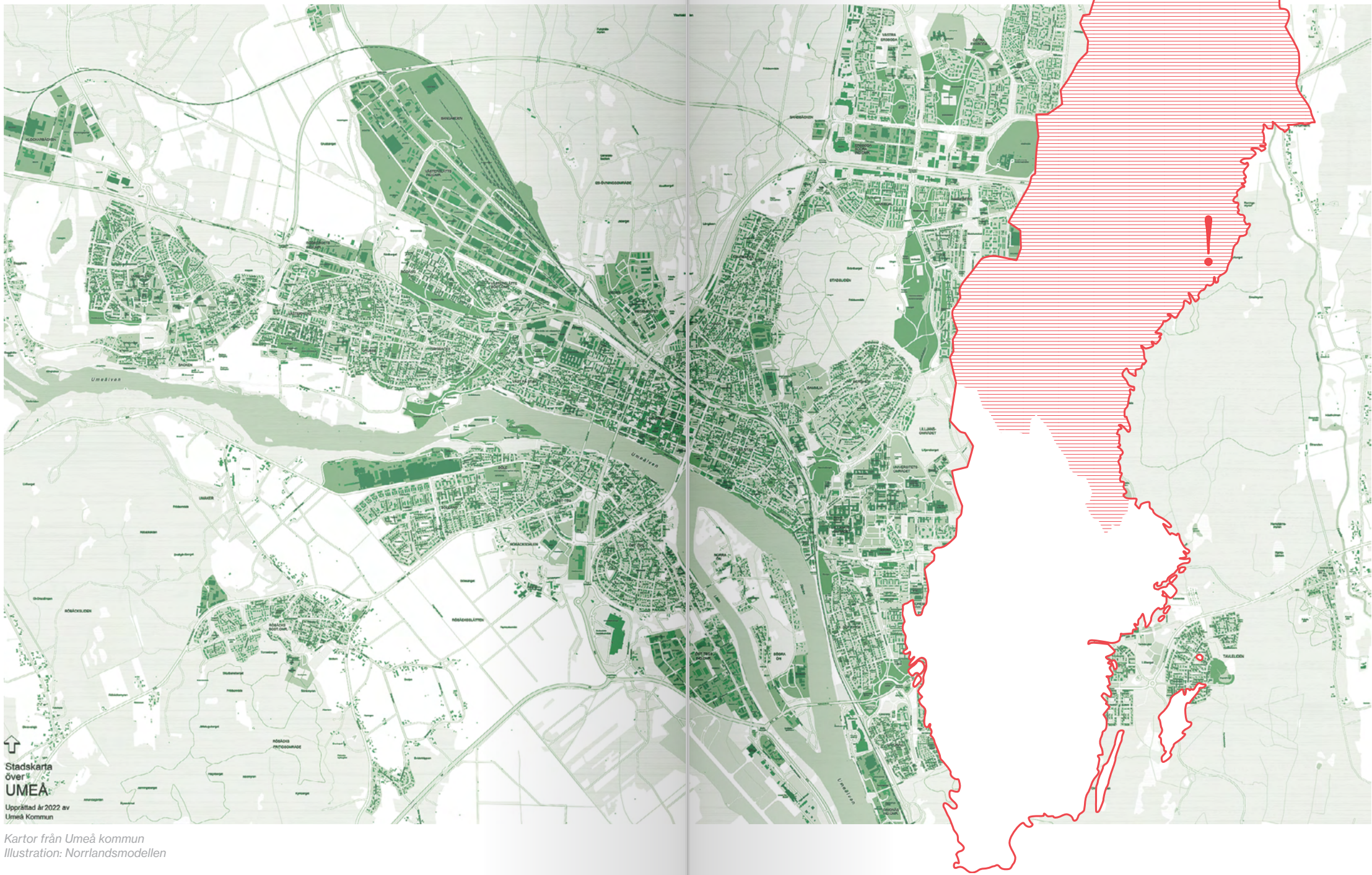

Illustration: Norrlandsmodellen

Progressive frontrunners. Att släppa på centralstyrning och detaljstyrning är en svår process och bygger på en stark tillit mellan olika aktörer. Den tilliten finns i Norra Sverige och i Umeå. Därför har Umeå unika förutsättningar att pröva en ny modell. Att gå från Government till Governance. Och att gå från en tjänstemannastyrd planeringsprocess till en deliberativ modell som bygger på ett lokalt samskapande mellan flera aktörer och som leds av en utomstående processledare. Och där byrådet eller grannskapsrådet har den avgörande rösten för det som till slut förverkligas i form av nya byggnader och funktioner.

Självklart måste den nya modellen utvecklas i praktiken och uppföljningsforskning måste bedrivas för att förstå hur modellen ska utvecklas och förändras. Att ge unga människor en röst i det lokala rådet är också en möjlighet för inkludera den generation som ska ta över våra samhällen framöver. I Wales har man genom The Future Generation Act givit unga människor från 16 år möjligheten att vara med och besluta inom vissa områden som handlar om deras framtid. Det kanske också kan vara en väg för Umeå? Wales och Norra Sverige har många likheter i att först ha varit en region som främst tillhandahållit råvaror och energi till den rikare delen av landet och när industrins behov av människor minskade omvandlats till avfolkningsbygd med tillhörande problem och självbild.

Idag utvecklas både Wales och Norra Sverige till att alltmer bli föregångsregioner som andra lär och inspireras av. Att gå före i en ny demokratimodell är en del i att vara Progressive Frontrunners i arbetet med den hållbara samhällsomvandlingen.

Norrlandsmodellen.

“Vi flytt' int'!” har blivit “Vi flytt' in!”. Den utveckling som just nu sker i Norrland visar att världen håller på att ändra kurs. Den modernism som fokuserade mot centrum, huvudstad och storstad har bytts mot något helt annat. Umeå – och Norrland – sitter på nycklarna till framtiden, inte bara i Sverige utan också mot omvärlden.

Norrlandsmodellen har utgått från de utmaningar som världen står inför: en skenande klimatkris, en allt tydligare global osäkerhet som kräver bättre lokal robusthet – och en omställning till en digitaliserad värld som kräver nya affärsmodeller, samverkansformer och en uppdaterad demokrati. Umeå är Norrlands kunskapsstad och har unika förutsättningar att visa vägen.

Norrlandsmodellen tar uppdragets själva titel – Visioner i norr – ad notam. Det som presenteras av och genom Norrlandsmodellen ska ses just som en vision, en plattform, om än ackompanjerat en skiss för process, för framtiden.

Norrlandsmodellen är en idé, en vision, att ta spjärn mot och spela med, att ta bitar av och inspireras av.

Om vi ska ta uppdraget på allvar – att skapa en Vision i norr i en anda som överensstämmer med idén för EU:s initiativ New European Bauhaus – måste förslaget löpa hela vägen mot vår tids behov av en hållbar stad som tar vara på både jordens och människans resurser – och därmed utveckla en process som motsvarar förutsättningarna.

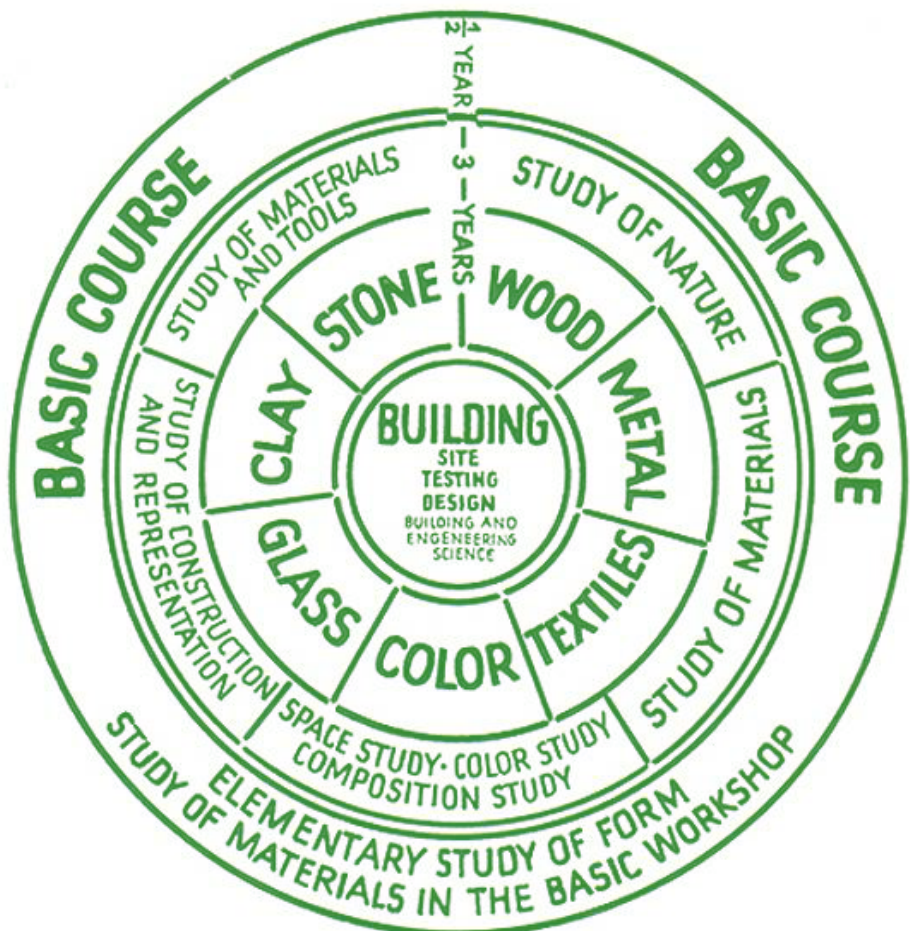
Norrlandsmodellen är en grupp med vitt skilda kompetenser. Här återfinns en landshövding bredvid en ung design- och materialutvecklare från Wales. Här finns en av Sveriges bästa kockar jämte två ledande kvinnliga arkitekter. Här finns en affärs- och bostadsutvecklare från Allmännyttan bredvid en från det privata näringslivet. Och här finns en curator.

Det är så framtiden kommer att se ut. Den behöver team som kan samlas, försöka enas kring vad framtiden kräver av oss alla. Och som inser att det inte är ett färdigt förslag som ska byggas som världen behöver. Utan idé till hur vi kan jobba på bättre och mer inkluderande vis. Så att medborgarna är med på riktigt, i att utveckla sin egen stad.

Förutsättningarna har aldrig varit så goda som i Umeå, i Norrland, just nu.

FRÅN INDUSTRI OCH STUPRÖR TILL CIRKULÄRA SYSTEM

SAMVERKANSMODELLER

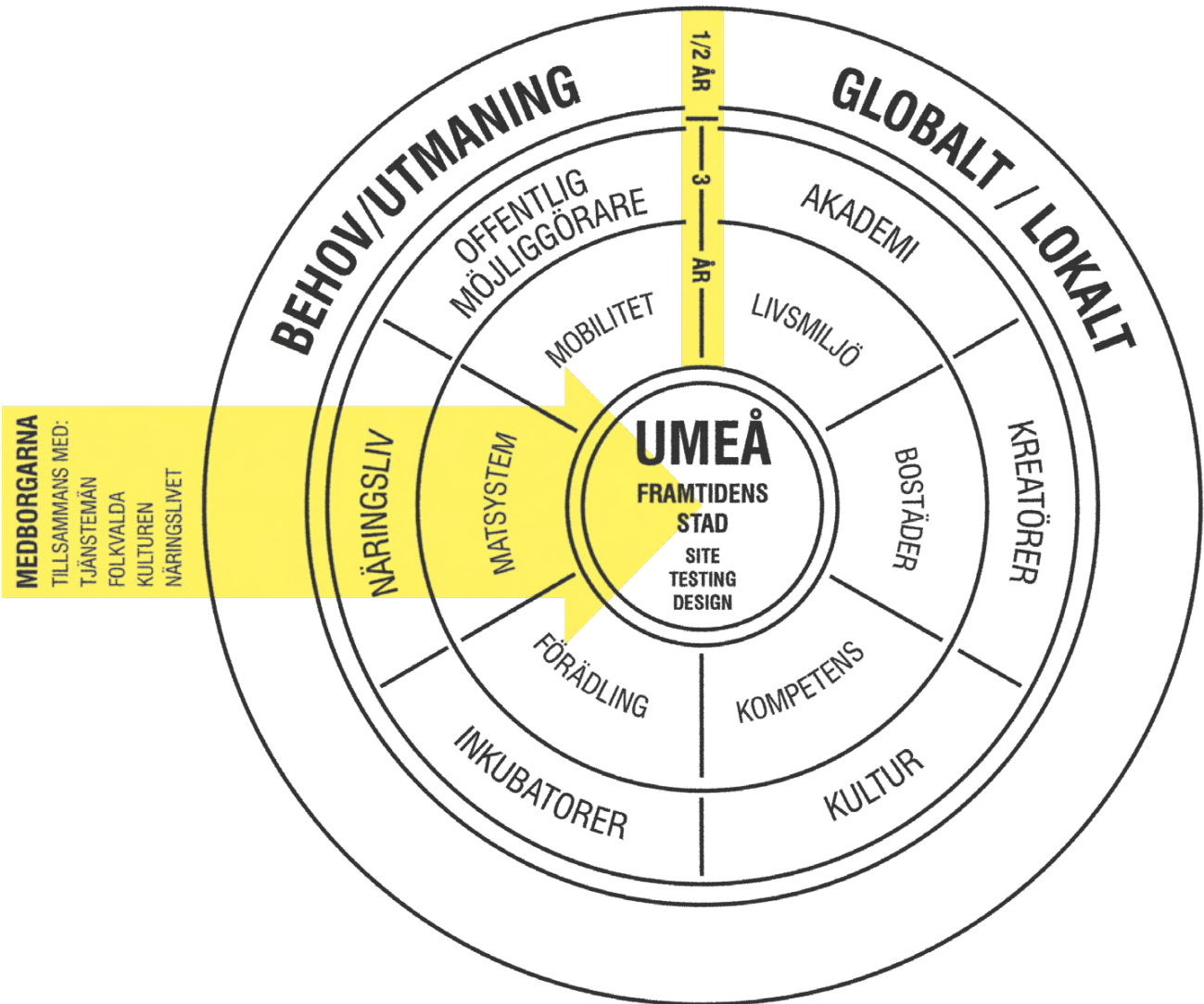

Konceptuellt diagram som visar strukturen för undervisningen på Bauhaus. Walter Gropius, 1922.

En målsättning som förenar Bauhaus med New European Bauhaus är att skapa innovativa lösningar baserade på ökad demokrati och tillgänglighet. Kreatörers innovativa kraft är en nyckel. Men skillnaden mellan fabrikenas tidiga 1900-tal och vår tid är stora. Massamhället har bytts mot ett samhälle där digitala vanor och verktyg stöper om vardag såväl som produktions-, besluts- och innovationssystem.

Stuprör har bytts mot samverkan. Komplexiteten i dagens samhälle gör att olika segment, ansvarsområden och kunskaper helt enkelt måste samverka, måste släppa på egen prestige, för att kunna ta in kunskap från andra. Innovation idag handlar inte om att skapa en ny lösning inom ett system, utan om en ny lösning i ett system som påverkar och interagerar med alla andra system.

Det är på grund av detta som utvecklingen i Duved blivit uppmärksam. All innovation drivs med byn, samhället, som motor och klangbotten. Byn i sin helhet blir en testbädd, ett labb, där byns begränsade storlek gör att alla lösningar kan utvecklas med hela samhällsstrukturen som bas, i direkt interaktion med övriga segment och med medborgarna i centrum.

Konceptuellt diagram som visar strukturen för Norrlandsmodellens tolkning av New European Bauhaus. Illustration: Norrlandsmodellen

Med X:et och stadsdelarna skapas ideala förutsättningar att vidareutveckla detta i och genom Umeå. Efter de förutsättningar som gäller i Umeå – en stad, en kunskapsstad i Norrland som nu ser en radikal omdaning av staden genom att de forna E-vägarna ska bli en integrerad del av stadens livsmiljö.

- Governance.** För en bredare förståelse, se tidigare uppslag. I Umeå är Stadsdelsdrömmarna och medborgarnas engagemang en ideal utgångspunkt. I Stadsdelarna kan i Stadsdelråd (i enlighet med Giano Della Bellas Florens från 1292) etableras. Den process som nedtecknas här är i grunden ett försök att etablera ett governance-system som gör att Umeå blir en demokratisk innovation.
- Matsystem.** De industriella matsystemet bygger på centrala stora aktörer och dito distributionssystem – vilket har en negativ påverkan på både miljö och kvalitet/smak. Ett nytt matsystem innebär en övergripande omstrukturering – från jord över kök och vidare till återvinning, återbruk, förädling och distribution. Detta integreras i ett ekosystem med återbruk inom design och bostadsbyggande och engagerar medborgare.
- Design/Redesigning Waste.** Design idag handlar inte bara om objekt utan just om ekosystem och process, om återbruk och s.k. upcycling och är därmed inte en solitär disciplin utan djupt intrigerat i den samtida samhällsbyggandeprocessen. Se vidare uppslag: *Redesigning Waste*.

- Bostäder/nya boendeformer.** Det pågår ett massivt innovationssarbete globalt för att utveckla produktionssystemen för prisrimliga och hållbara bostäder och anpassa dem till rörlig, digital teknologi. Kopplas till trä och/eller återbrukat material. I pandemins efterföljd är nya boendeformer under snabbt utvecklande. X:et är idealt som testbädd.

- Affärs-/Ägandemodeller.** Samverkan kräver nya affärsmodeller, där olika parter intressen tas tillvara: från medborgare, offentliga, akademiska, kulturella och privata. Att gå från government till governance innebär att nya system måste få sina legala strukturer. Samma gäller att gå från industri till delningsekonomier.
- Kompetensförsörjning/kunskapsstaden.** Det stora behovet av innovation (genom grön och digital omställning) gör att forskning och akademi får en central roll – som vidare kan kopplas till inkubatorer och investeringsfonder. Umeå har här unika förutsättningar att skapa synergier för alla parter för att utveckla nytt företagande.
- Infrastruktur/mobilitet.** Biltrafiken i tätorter behöver radikalt minskas. Det kräver nya lösningar för kollektivtrafik och nya smarta lokala transporter samt mobilitetshubbar som kan få vidare betydelse som mötesplatser som blir en konsekvens av lokal produktion och delningsekonomier.
- Livsmiljö.** Den mix av lokal produktion, nya matsystem, förändrad infrastruktur och bostadsproduktion skapar en aktiv stad som bygger på möten, på samverkan, på delning och gemenskap.
- Digital marknadsplats och demokrati.** Nu utvecklas digitala plattformar för att koordinera och utveckla samverkan mellan alla parter samt ett demokrativerktyg där medborgarna kan delta i sitt samhälles utveckling via mobiltelefonen.

Guiding Principles. The guiding principles of a new design approach need to be aligned with the overall aim of the city of Umeå. outlined below are the initial principles from which our framework will be based on. The aims of each look at restoration and conservation of our natural world and look at both organic and inorganic materials as a way of developing new materials. With new material development comes new production processes and innovation.

- As designers it's imperative that we design out waste from the beginning so as to a product's end of life, the impact is minimal on not only the environment, but economy and society.
- Nature's approach to 'design' is to take away anything extraneous. Replication of this approach is crucial. Nature liberates form and designs out waste from the beginning.
- The aim would be to produce products but with no residual waste that ends up in landfill.
- The full lifecycle of the product is accounted for and when it does finally need to be disposed of, can the materials add to the environment rather than degrade?
- Design plays a vital role in creating a more responsible society.
- We need to consider how design can influence and support this change in consumer behaviour.
- Many opportunities for manufacturers and businesses in Umeå.
- Encouraging innovation in all areas thus creating a competitive edge.
- Extending producer responsibility: companies having a responsibility long after they've produced their products. With this in mind they have to be responsible rather than liable (Long term design considerations).
- Manufacturers need to design zero waste principles into the development of their products.
- Manufacturers need to design zero-waste principles into the development of their products.
- Considerations for material composition and ease of separation after use.

Foto: Tý Symn

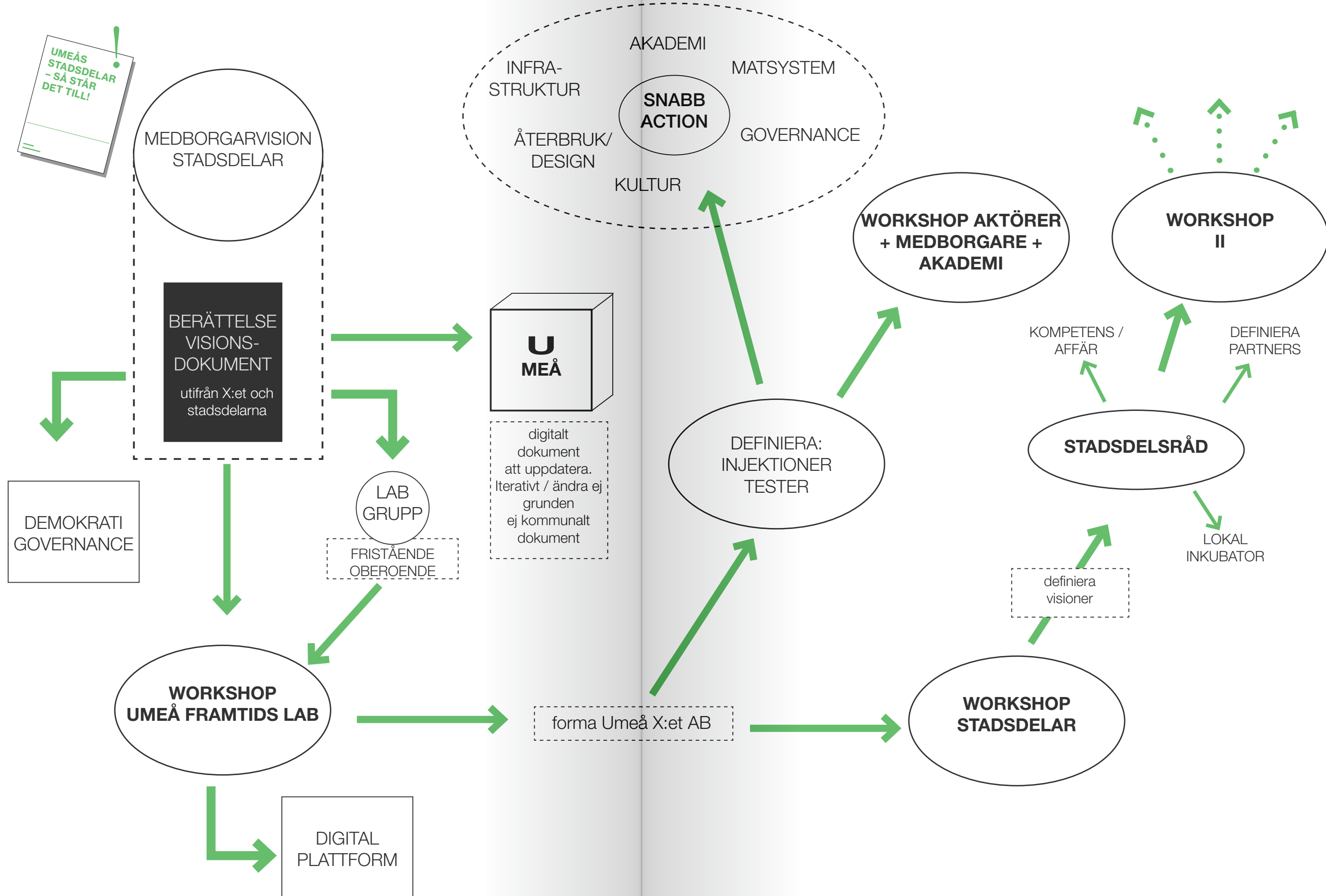

Foto: Tý Symi

- Businesses of all sizes perform a wide range of activities on a daily basis. Having a zero waste policy in place will aid these businesses to reduce the amount of residual waste they produce.

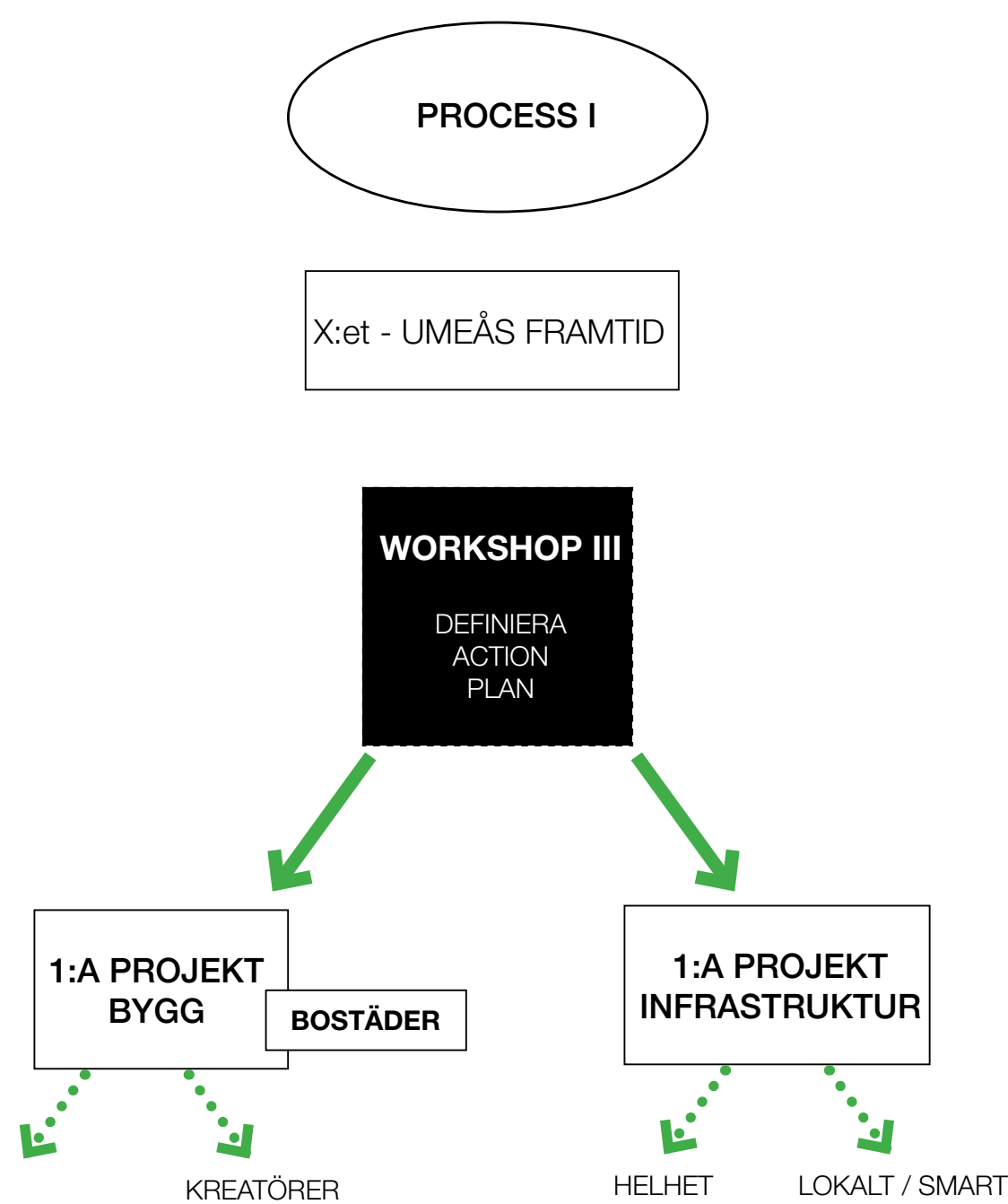
Mobility in the framework relates to movement, not just of people but also resources and the transfer of knowledge between the various stakeholders within the Umeå community. Mobility and Governance encompasses all aspects of the model and because this these do not have their own defined segments.

ETT ITERATIVT MANIFEST

inled processen mot framtidens Umeå genom att bjuda in medborgarna att vara med och forma visionen för framtidens Umeå. Det innebär att medborgarna bjuds in till ett steg 2 i processen. Efter att ha fått ta fram underlag för att skapa en beskrivning hur det står till i staden och i stadsdelarna är det nu dags att skapa visionen om framtidens Umeå. Med medborgarna i centrum sker det i samverkan med offentliga, privata, akademiska och kulturella parter. För att detta inte ska vara en papperprodukt för "tyckande" föreslår Norrlandsmodellen en långsiktig process, som fortsätter genom att bilda "stadsdelssråd", där medborgare, offentlig förvaltning, politik och näringslivs samverkar för lokala utveckling. Detta kopplas vidare till Umeå som helhet och vidare mot region, länsstyrelse och statliga instanser. Anledningen är enkel: ambitionen är att inget ska bli hugskott och lösa idén under omvandlas i en struktur som utvecklar den lokala demokratiprocessen för att utveckla en dynamisk samhällsutveckling. Processen utvecklas steg för steg och beskrivs utförligare som modell i den mer omfattande presentationen.

Umeå kommun har startat med medborgarna. Norrlandsmodellen har nu skissat på en idé och en fördjupning vid tre stadsområden. Här i diagramform kan vi nu ser hur processen kan fortlöpa, förgränsa och skapa ringar på vattnet.

**PROCESSEN FORTSÄTTER
MOT KONKRETION.**
X:et konkretiseras som spelplan
för Umeå 2028, för alla Umeå-bor.
Parallellt utvecklas stadsdelarna.
Allt med medborgarnas visioner
och deltagande som bas.

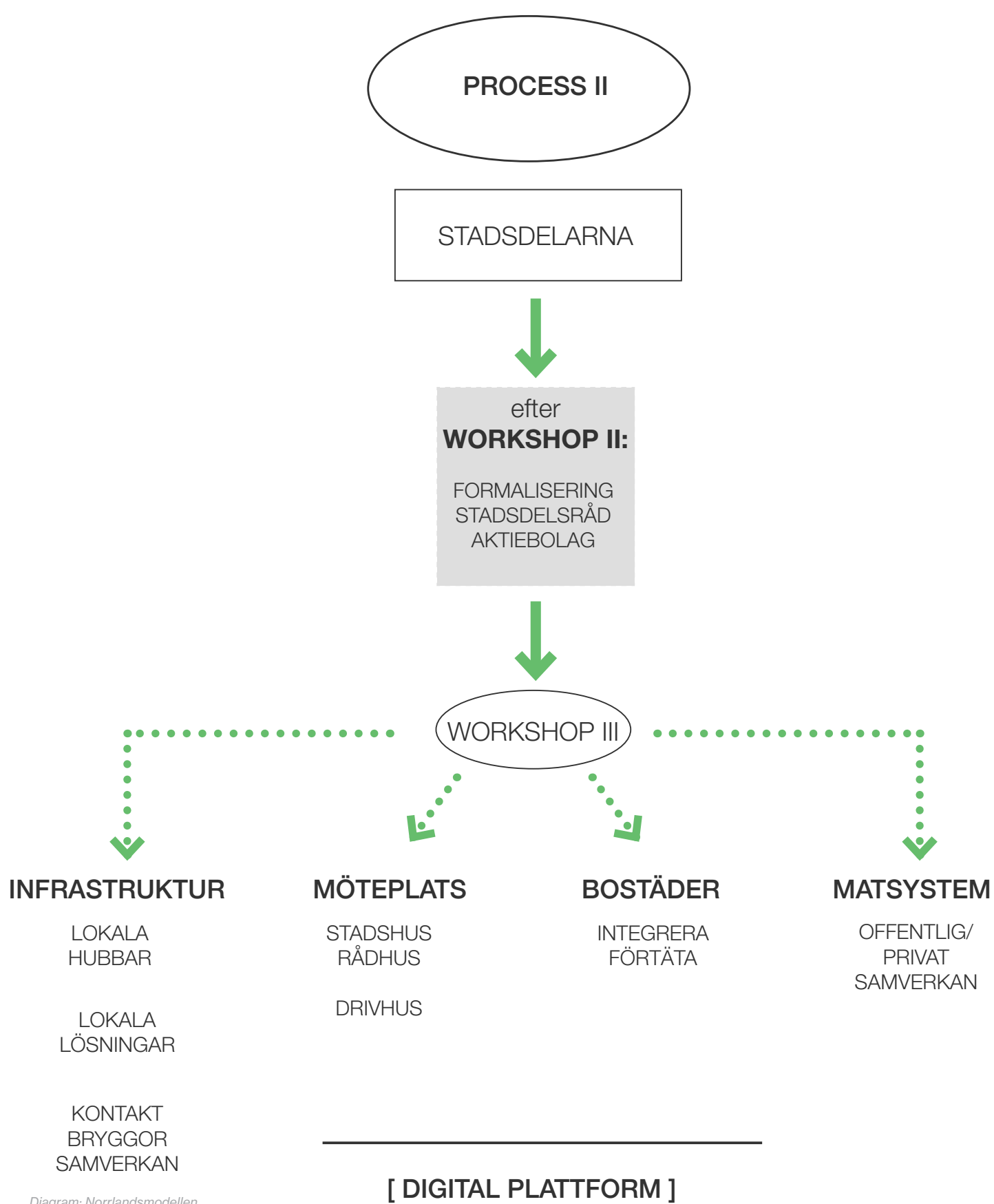

Diagram: Norrlandsmodellen

EN FÖRSMÅK PÅ FRAMTIDENS STAD
(KRUPINSKI/KRUPINSKA ARKITEKTER)

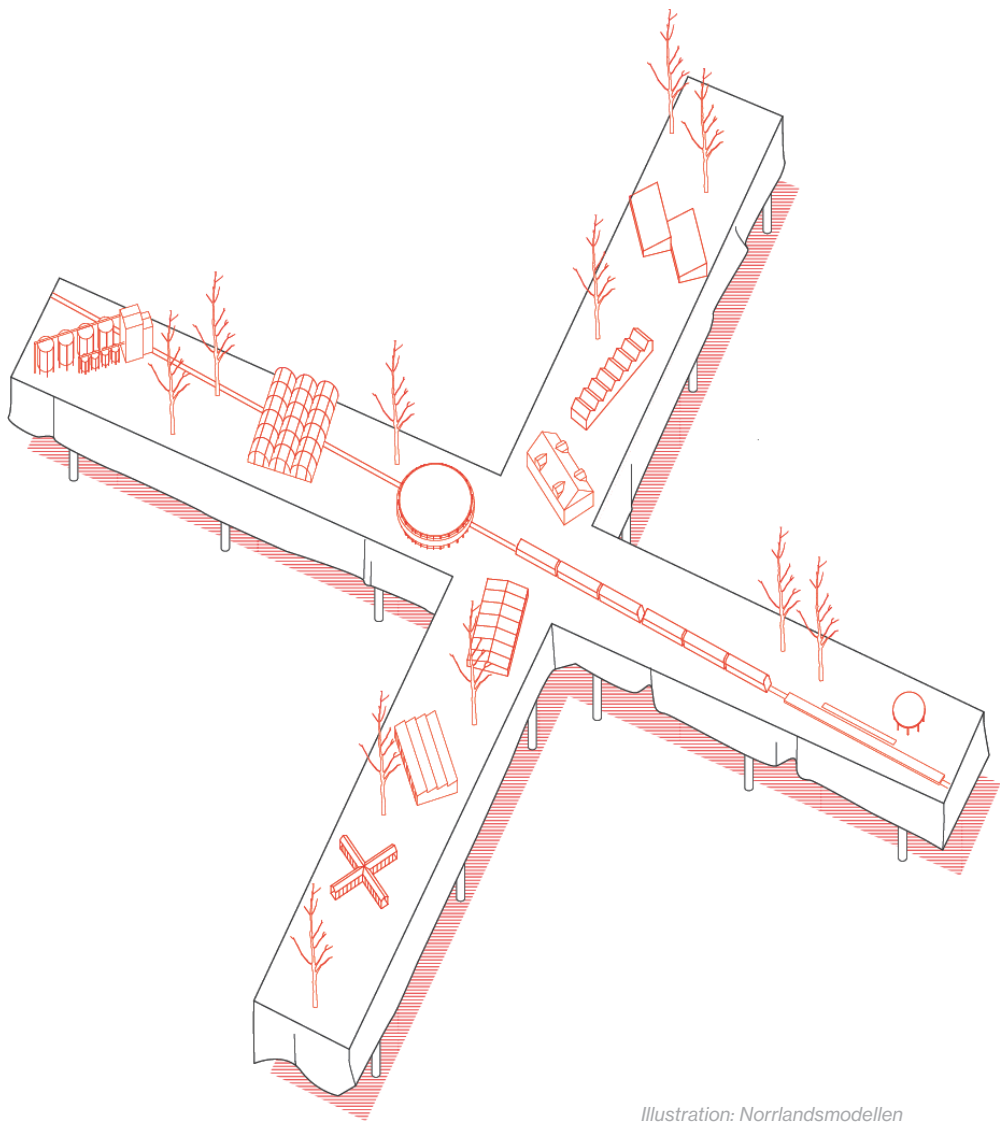

Illustration: Norrlandsmodellen

Ett unikt tillfälle. Fördelning och planering av stadens mark är allmännyttans mest kraftfulla verktyg i strävan mot ett mer socialt och ekologiskt hållbart samhälle – betydligt mer effektivt än försök att uppmuntra individer eller företag till klimatsmart konsumtion och CO₂-snåla investeringar. Västerbotten, där andelen offentligt ägd mark är näst störst i landet, har all chans att vara en föregångare för radikala utvecklingsprojekt. Det pågående projektet *Innanför Ringledden*, inlett 2018, tar avstamp i ett unikt förvärv av områdena utefter de f.d. europavägarnas sträckning. Här har Umeå kommun möjlighet att bokstavligen bryta ny mark. Om man vågar tänka stort och annorlunda.

De nuvarande planerna ligger helt i linje med *Umeås översiktsplan*: prioriterad gång- cykel- och kollektivtrafik, förtätad kvartersbebyggelse med urban karaktär, satsningar på gröna och rekreativa områden. Avsikterna är goda, men givet den akuta klimatkris vi befinner oss i, de facto ohållbara. Tråkigt nog släpper även de mest "klimatsmarta" städerna i dagens OECD-länder ut växthusgaser i en omfattning omkring 8-10 gånger större än acceptabelt för att klara 1,5-gradersmålet till år 2050. Detsamma gäller för Umeå, enligt kommunens egna undersökningar. Ringledden avlastar innerstaden, med klart positiva effekter på den omedelbara livsmiljön. Men trafiken försvinner ju inte när den flyttas utom synhåll. Vidare innebär programmet omfattande byggprojekt vars CO₂-utsläpp och resursförbrukning inte kommer att "kompenseras" på generationer.

Tillväxt – ett mål i sig? Umeås beslut att växa till 200 000 invånare senast år 2050 är, enligt översiktsplanen, fattat mot bakgrund att "städer konkurrerar med varandra om resurser för tillväxt". Denna formulering avslöjar att tillväxt ses som ett mål i sig, och att pågående ambitiösa satsningar på att "bygga stad" görs som en följd därav. Dessutom spås en del av Umeås tillväxt att komma från avfolkning av andra norrländska kommuner. Den bistra kampen om knappa resurser tycks vara inbyggd i systemet, och man dras in i striden vare sig man vill eller inte. En alternativ modell – en Norrlandsmodell – vore att främja samarbete och solidaritet istället för

konkurrens, i ett system som erkänner planetens begränsningar, delar på resurser och främjar platsens specifika behov och identitet istället för att tvinga in alla i samma mall.

Bilden av staden. "Tät blandstad" är det rådande universalreceptet på moderna livsmiljöer. Det tycks dock vara en både alltför generell och alltför snäv definition. Trots strävan efter blandning blir många stadsutvecklingsprojekt märkligt likriktade: gaturummen, arkitekturen och bostäderna liksom byggherrarna, fastighetsägarna och näringsidkarna känns igen, oavsett plats. Den gängse bilden av staden förkroppsligar en livsstil som vi redan konstaterat är ohållbar. Om ett verkligt paradigmskifte ska till måste hållbarhet inte bara vara ett val för individen, utan genomsyra systemet självt. Vi måste dock även utmana själva *idén* om staden. Vi behöver fler och annorlunda bilder av och berättelser om vad som är möjligt, önskvärt och attraktivt. Fler röster måste höras och fler parter engageras. Befintliga resurser måste förvaltas och lokal kompetens måste uppmärksammas. Det finns inga universalrecept, men väl en uppsjö beprövade husmorsknep. Om vi är villiga att leta, lyssna och lära.

Givetvis kan solidariteten inte vara enbart norrländsk, utan måste vara nationell, rentav internationell. Givetvis kan Umeå inte förväntas dra ett större lass eller ta större risker än någon annan. Samtidigt förvaltar Norrlands enda storstad ett framsynt och radikalt arv, och är begåvad med sällsynt engagerade medborgare. Det vore synd att bryta trenden genom att göra precis som alla andra. Kanske ska Umeå inte satsa på "mer stad", utan snarare på "mer Umeå"?

Vid vägskalet. Staden som planeras idag ser inte dagens ljus förrän om tidigast ett decennium. Agenda 2030 ligger åtta år fram i tiden, och för att vara säkra på att uppfylla Parisavtalet borde vi ha ställt om redan i förrgår. Framtidens hållbara, levande och attraktiva städer är inte "tillväxtmotorer", utan de som gräver där de står, tager vad de haver, och kokar soppa på en spik. Umeå innanför ringledden är ett vägskaal, bokstavligen och bildligen.

CIRKULÄR SAMHÄLLSBYGGNAD
SAMVERKANSMODELLER OCH MATSYSTEM

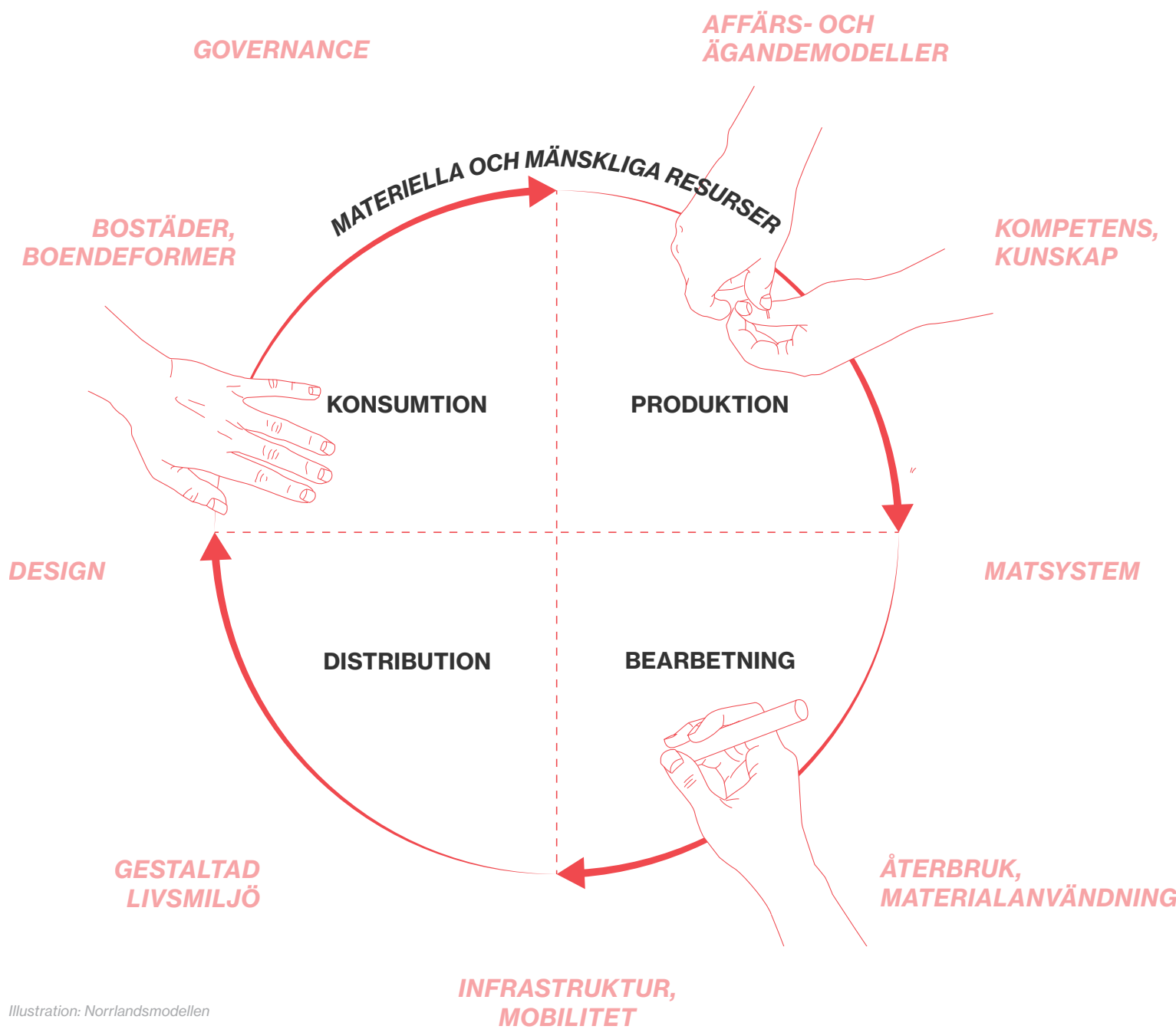

Illustration: Norrlandsmodellen

En livsmedelsförpackning svämmar över av "matnyttig" information: procent fett, gram fiber, bäst före-datum, serveringsförslag, ursprung, certifiering. Konsumenten har rätt att veta vad den stoppar i sig! För somliga är denna information del av varumärket, för andra ett pliktskyldigt måste. Trots detta förenklas, friserar och utelämnas stora delar av kedjan från producent till konsument – om man nu ens kan dra en tydlig linje var denna kedja börjar och slutar.

Stadens form och innehåll. En stad kommer inte med en tydlig innehållsförteckning. Den uppmärksamme, intresserade och insatte kan avläsa mycket i staden själv – i dess form, program och disposition. De fysiska uttrycken är dock styrda av vana, förväntningar och ideologi lika mycket som materiella förutsättningar och praktiska behov. Precis som nötdjurets sista ögonblick, skördetröskans drivmedel eller mjölkens pastörisering inte passar in i bilden av cheeseburgaren, så hör många grundläggande, bakomliggande processer inte bilden av staden till. Till vardags är kanske denna ofullständiga bild fullt tillräcklig, rentav önskvärd. Men om konsumentmakt eller medborgarinflytande ska vara på riktigt, borde inte förföriska bilder kompletteras med konkreta beskrivningar, kunskap delas fritt, och information vara korrekt och lättillgänglig?

Mer än bara konsument. I en modern, västerländsk stad där allt går att köpa, när som helst och var som helst, är det lätt att glömma att städer i grund och botten är oförmögna att försörja sig själva. När stadsbon reduceras till konsument, med liten inblick i

och kunskap om hur hen får mat på bordet och tak över huvudet, invaggas hen i en förrädisk trygghet och falska föreställningar om att individens behov och begär går att frikoppla från kollektivets.

Att synliggöra systemet. På följande uppslag använder vi samverkans- och matsystemmodellen som analys- och planeringsverktyg, med syfte att lyfta fram de flöden av mänskliga och materiella resurser som möjliggör ett urbant liv. Vi gör nedslag i Umeå och gör rumsliga påståenden som synliggör stadens metabolism – cykeln av produktion, bearbetning, distribution och konsumtion – med ett slags radikal, pedagogisk transparens. Övertygade om att det är hög tid att i grunden förändra vår bild av "staden", bryter vi ned den i sina råvaror och byggstenar, för att se hur de kan kombineras och omkombineras på nya sätt. Se det som skillnaden mellan ett matfotografi och ett recept: det första är redo att slukas utan omsvep, medan det andra lämnar utrymme för tolkning och improvisation.

Underlag för idéer och drömmar. Visionerna är att betrakta som möjliga fördjupningsområden eller diskussionsunderlag i kommande medborgardialoger och workshops. De stadsmiljöer vi presenterar ska alltså inte ses som färdiga förslag. Istället bjuder vi in läsaren till ett "dukat bord" – en serie testbäddar innehållande förutsättningar för att leva mer hållbart, självförsörjande, engagerat och kollektivt. Vilka bilder, idéer och drömmar som föds därur är upp till uμβornea.

1. Läk ihop staden efter bilens destruktiva framfart.

De gamla europavägarna har skurit djupa sår i staden. Skissen ämnar att "läka" staden och koppla ihop stadsdelarna på ömse sidor om korsvägarna, men dessutom att behandla dessa stråk som en ny, sammanhängande stadsdel i sig. Därmed tillskapas ytor tillgängliga för alla invånare, och staden får ett nytt tidslager som på samma gång blickar framåt och minner om ett tidigare paradig.

För att understryka övergången från dåtidens till framtidens transportsystem föreslås att hela korsvägen görs bilfri. Stråkens anslutningar till Ringvägen behandlas som noder, där människor och gods som ankommer staden lastas och lossas.

2. Ett grönt, produktivt, urbant landskap.

Marken är vår mest värdefulla resurs, men i stadsmiljö tenderar den att överexploateras och utarmas, göras hård och karg, passiv och otillgänglig. Vi vill istället omdana korsvägarna till ett grönt och produktivt landskap i och av vilket människor och andra arter kan frodas och födas.

Stråken knyter an till befintliga grönområden och bildar en kontinuerlig artkorridor. Hårdgjorda ytor luckras upp med hänsyn till vattenhantering, nya parkområden anläggs och stadsodling introduceras i både stor och liten skala längsmed hela stråkens sträckning.

Inspiration finns bl.a. i landskapsarkitekten Leberecht Migges idéer om "trädgården" som en planeringsmodell för självförsörjande samhällen, samt konceptet CPUL: Continuous Productive Urban Landscape.

3. Ett radikalt, transparent och pedagogiskt stadsrum.

Det nya, linjära stadsrummet förkroppsligar en ny fas i Umeås historia, och dess sträckning skall agera föredöme för framtida utveckling. Fokus ligger på att synliggöra, visa på samband, och bredda uppfattningen av vad en stad kan vara, idag och i morgon. Stråken blir ett slags pedagogisk exposé som uppmuntrar invånarna till att delta, reagera och ifrågasätta.

I linje med att synliggöra stadens metabolism visar stråken på de resurser, relationer, funktioner och aktörer som möjliggör liv och kultur. Detta exemplifieras genom tre nedslag i Umeås stadsrum, där de olika aspekterna av matsystemcykeln och samverkansmodellen ges form och innehåll.

Illustration: Norrlandsmodellen

Illustration: Norrlandsmodellen

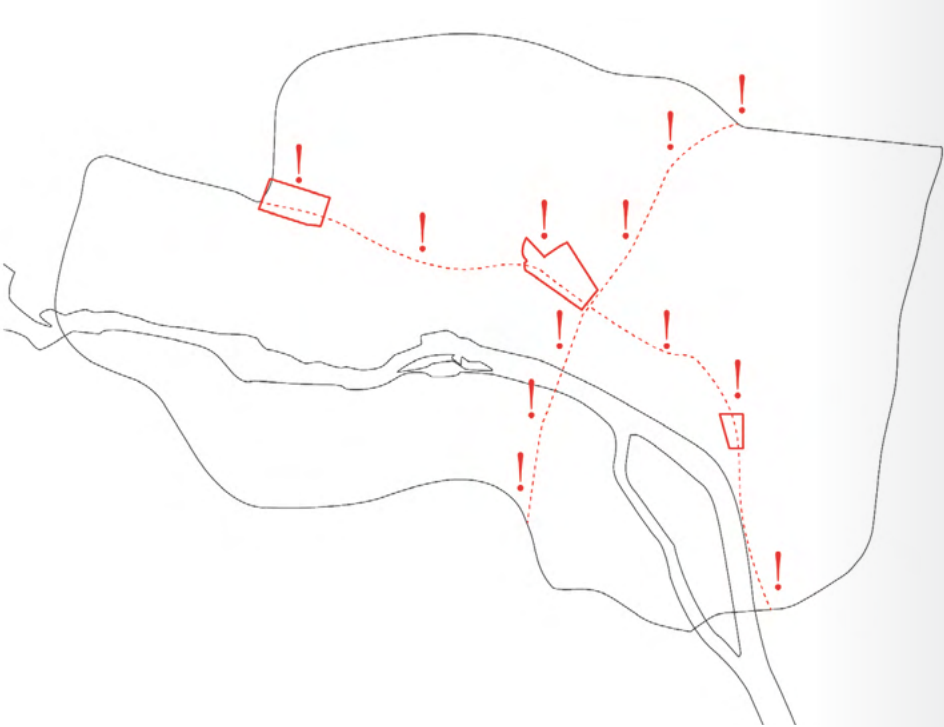
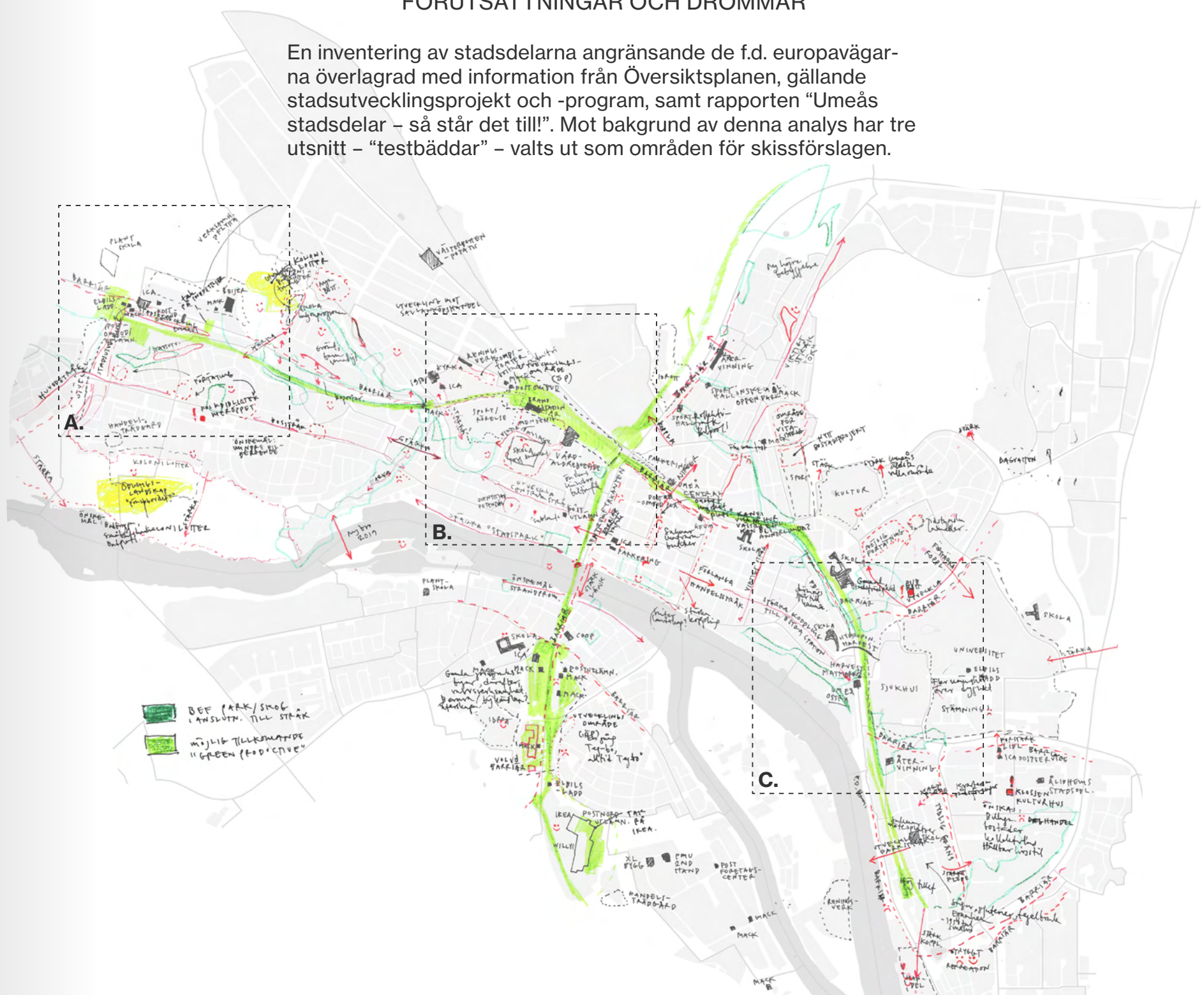

Illustration: Norrlandsmodellen

En inventering av stadsdelarna angränsande de f.d. europavägarna överlagrad med information från Översiktsplanen, gällande stadsutvecklingsprojekt och -program, samt rapporten "Umeås stadsdelar – så står det till!". Mot bakgrund av denna analys har tre utsnitt – "testbäddar" – valts ut som områden för skissförslagen.

A. VID RINGLEDEN; NODEN

- Infart från Ringleden.
- Småskaligt verksamhetsområde/kommersiellt utbud inom bl.a. bygg och transport.
- Angränsande skogs- och åkermark.
- Service såsom ICA, Apotek, mack och postombud.
- Bostadsområde planerat för förtätning.
- Strategiskt läge för mobilitets- och distributionslösningar.

B. GAMLA BANGÅRDEN; MARKNADEN

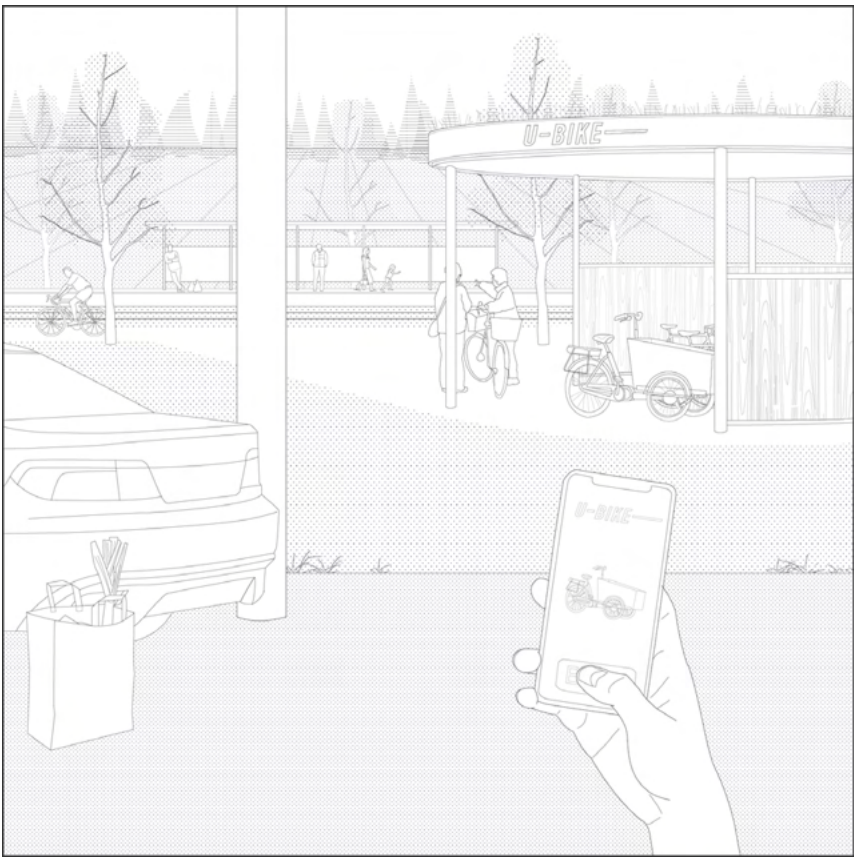
- Betydande stadsutvecklingsområden: f.d. Bangården samt I20.
- Flertalet större allmännyttiga funktioner och service.
- Centralt läge, men likväl brokig karaktär.
- Behov av att stärka nord-sydliga kopplingar, önskemål om mindre trafik.
- Möjlighet till nya mötesplatser när områdena utvecklas och befolkas.

C. UNIVERSITETSPORTEN

- Sjukhuset och universitetet är viktiga arbetsgivare samt "symboler" för Umeå.
- Entré till "Umeås andra stadskärna"; första intrycket något bristfälligt.
- Stadsutvecklingsområden: Umeå östra samt Hamrinsberget.
- Behov av att stärka koppling till intilliggande stadsdelar. Svårorienterat.
- Begränsat serviceutbud.

MEDBORGARMONOLOGER

NODEN

Sedan jag började jobba hemifrån är jag inte så ofta inne i stan. Kan sakna det litegrann. Idag blev det dock dags att ta bilen in för några ärenden: köpa planteringsjord, hyra en cirkelsåg till altanbygget och hämta upp köksskåp till Återbruket. Kanske hinner jag kolla om det händer något i Klossen eller Matbibblan, innan systerdottern ska hämtas upp efter maratongibbet på Um-E. Sjukt att man en gång i tiden orkade sitta och gamea ett dygn i sträck... Passar på att kompletteringshandla lite också; i vanlig ordning är jag den enda i kollektivet med framförhållning. Näja. Laddplats nummer 46 är ledig! Vet inte varför den känns som "min" vid det här laget – den bara gör det. Tror att det får bli en laddcykel modell stor, fyra timmar borde räcka.

RÖDBÄCKENS INDUSTRI

Ruggigt idag, och snöglöppet gör ingen glad. Lastbilarna med långväga gods kryssar borta vid lager- och distributionscentralen. Sällan jag är här så tidigt att jag hinner se dem. Hopas verkligen att beställningen med cykelbatterier kommer idag; har ett berg med hojar att ta itu med inne på verkstaden. Killarna på Din VVS är i full färd med att lasta vagnen för leverans inåt stan. Kanske är det delar till nybygget vid Gamla bangården? En ensam silhuett anas i fönstret uppe på ateljéplanet i Konstfabriken. Undrar om figuren precis ska börja eller avsluta dagens värv? Den trevliga, lockhåriga kvinnan cyklar förbi. Irriterande att jag alltid glömmar att fråga vad hon heter, trots att vi hejar flera gånger i veckan! Vet att hon jobbar i inlämningen på Myrorna i alla fall. Nä fy, nu får jag skynda mig in.

MARKNADEN

I andrummet mellan två kunder blickar jag ut över Regentsparken – eller ja, det av parken som går att urskilja genom mörkret och yrsnön. Folk med rosiga kinder, dyblöta mössor och stirriga blickar virvlar omkring i hallen. Ett jämnt sorl blandas med julmusiken jag numera kan uttill. En äldre dam dyker upp vid disken och ber om en bit ost, en burk Fällforssenap och två kilo potatis. "Den är härifrån, inte sant?" "Säkert – från bakom knuten". Grönkålen är tyvärr slut, men jag pekar bortåt familjen Mäkelä – de ser ut att ha några fina stånd från Stöcke kvar. Ett böljande gnissel överröstar plötsligt musiken. Jag vänder mig om mot scenen, där en stråk-kvartett från Operan stämmer sina instrument. Paret som hängt i ölbaren bredvid tar sina flaskor och går bort för att ta plats i atriets.

GAMLA BANGÅRDEN

Årets äppelskörd blev mer än jag maktade med. Det finns en gräns för hur mycket mos och pajer man kan truga på vänner och kollegor! Eftersom yngste sonen ändå skulle ta vagnen in till helgjobbet i växthusen – det råder verkligen febril aktivitet där borta såhär års – så passade jag på att åka med och lämna in en stor back äpplen till musteriet. Skönt att jag kom tidigt; det verkar ännu inte vara kö. Fnissar tyst när jag tänker på sonens "experimentella" gurkinläggningar som fyller skafferiet där hemma – delikata eller ej, gläder det mig att han inspireras av vad de lär sig på hemkunskapen. Hejar på en man som tar kaffeapaus utanför kvarnen, och kommer ihåg att jag ska gå förbi Marknaden och köpa med mig några påsar korn- och bovetemjöl, och kanske prova det där ärtmjölet alla pratar om?

MATBIBLIOTEKET

Trodde inte att jag skulle bli kvar i Umeå för doktorandtjänsten, men masteruppsatsen om balkväxtodling i arkitektskikt klimat fick ringa på vattnet. Sedan Matbiblioteket öppnade sitter jag ofta här och jobbar. Bra arbetsplatser och utsikt mot Terapiparken i all ära, men det gastronomiska arkivet är verkligen otroligt: böcker, tidningar, akademiska skrifter, bilder, ljud, film, fröbank, recept, odlingsexperiment, utrustning och memorabilia... Allt om norrländsk matkultur och lite till finns här! Har sett flera som missat vagnen när de slunkit in för att slippa kylan och fastnat vid någon monter, plansch eller hylla... Okej, dags att plocka ihop – det verkar vara dags för kvällens workshop: "Historiska spannmål för samtiden". Måste bara kolla om projektorn funkar i rummet där seminariet ska hållas i morgon.

TERAPIRÄDGÅRDEN

Det brukar väl inte vara såhär varmt i slutet på maj? Jag klagar inte, men inne på avdelningen känns det lite kvavt. Skönt med en tidig lunch, innan söderslanten uppåt Hamrinsberget fylls med studenter. Grönskan är skir, och gräset har redan vuxit sig ganska högt utefter cykelvägarna. Mellan tuggorna på min renklämma från kafeterian – denna vecka kom leveransen uppfifrån Malå skogsamby – betraktar jag strömmen av resenärer till och från tagstationen, och SLU-klassen som presenterar inhemska lönnarter för en grupp utbytesstudenter. Hejar på Sam som promenerar förbi i armkrok med en rehabpatient, och noterar att de första hyresgästerna verkar ha flyttat in borta i Stationskvarteret. Lutar mig tillbaka i doften av backtimjan. Jag ska bara blunda en liten stund.

TESTBÄDD C

UNIVERSITETSPORTEN

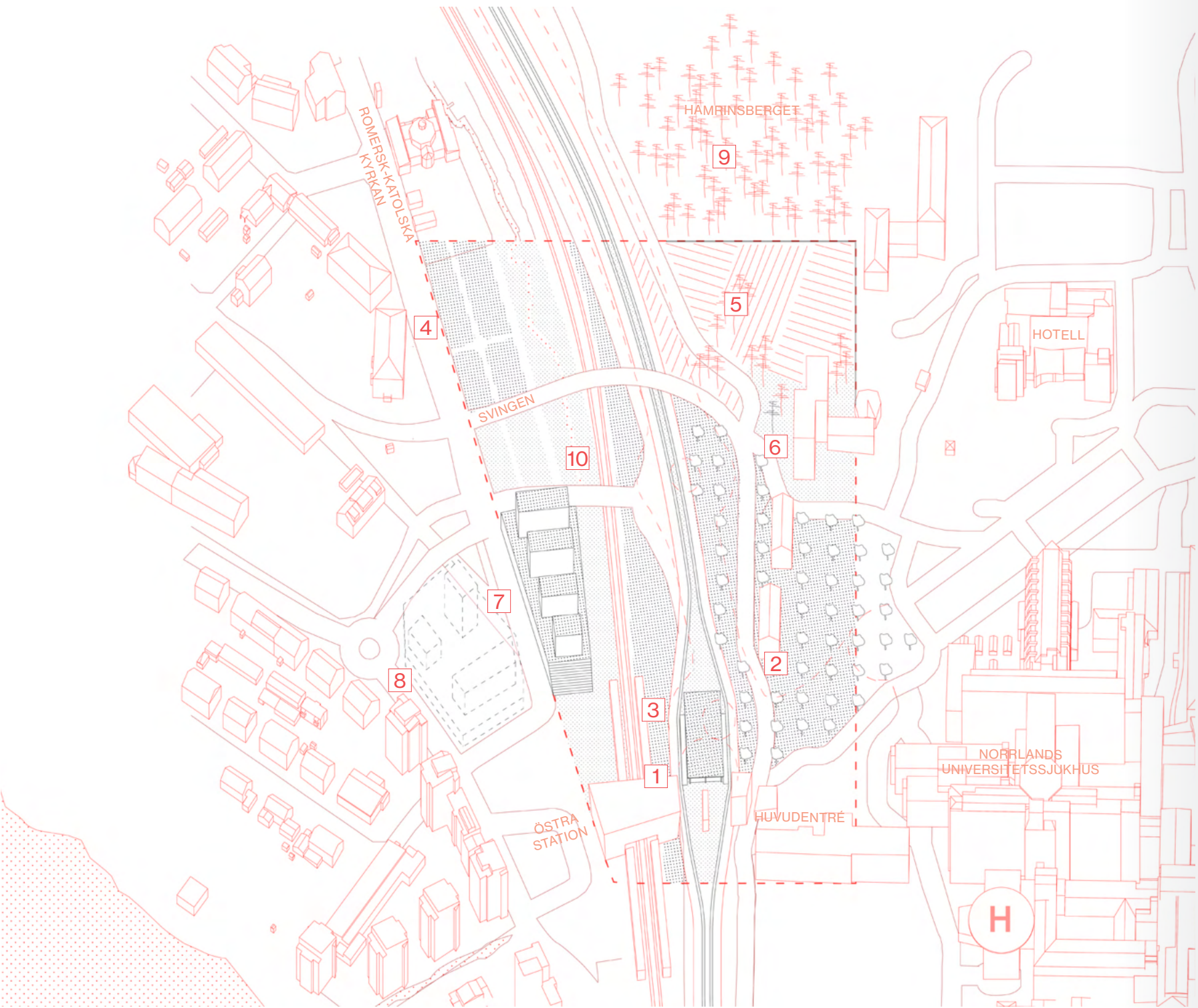
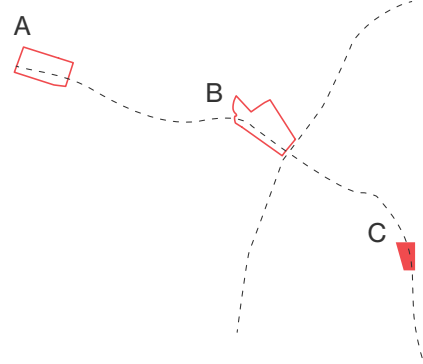
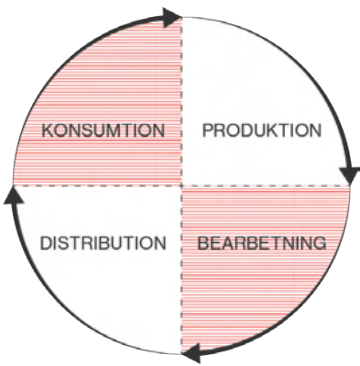

Illustration: Krupinski/Krupinska Arkitekter

100 m

— Befintligt
— Nytt

TESTBÄDD C
UNIVERSITETSPORTEN

1 Matbiblioteket - första mötet. Första mötet med universitet- och sjukhusområdet är ett matbibliotek där Norrlands matkultur står i fokus. En plattform för samarbeten mellan universitet, campus, SLU och näringsliv.

2 Hållplats för stadslinjenät. Ett nytt stadslinjenät löper längsmed de f.d. E-vägarna och erbjuder praktisk, tyst och klimatsmart förflyttning av såväl människor som mindre gods.

3 Terapiträdgård. I terapiträdgården stimuleras patientens, den anhöriges, personalens, studentens eller den besökandes sinnen, syn, hörsel, lukt känsel och smak i rehabiliterande, läkande och stimulerande syfte.

4 Klosterträdgården Det är viktigt att lämna "hål" i stadsrummet, även när områden exploateras och förtätas, för t.ex. biodiversitet, dagvattenhantering, eller framtida behov. Nybyggnation sker bara när ombyggnation inte är möjlig, och rivning hålls till ett minimum.

5 Stadsodling. Oanvänd mark eller mark som är under utveckling kan under planprocessens gång användas till produktiva funktioner såsom odling.

6 På- och tillbyggnad av befintlig struktur. Många byggnader är konstruerade att hålla i längden, så varför riva dem? Genom att bygga till eller rentav på befintliga hus minskas resursåtgången avsevärt. Detta inspirerar dessutom till kreativa och arkitektoniskt intressanta lösningar.

7 Överbrygga nivå-skillnader. Med en sockel innehållande service och parkering som ansluter både till Östra stations entré och till Sjukhusbacken i norr kan kvarteret intill Östra Station stärka kopplingarna mellan Öbacka och universitetsområdet.

8 Service och bostäder. Matbutik, bostadskomplement och service i bottenvåningen och bostäder ovanpå.

9 Varsam förtätning. Hamrinsberget är ett viktigt gröns- och rekreationsområde i Umeå med en rik kulturhistoria. I första hand bör redan bebyggda områden i anslutning till Sjukhuset och universitetet förtätas.

10 Väst - östlig koppling. Området för de f.d. E-vägarna blir mer tillgängligt och kopplingarna mellan stan och universitetsområdet förstärks.

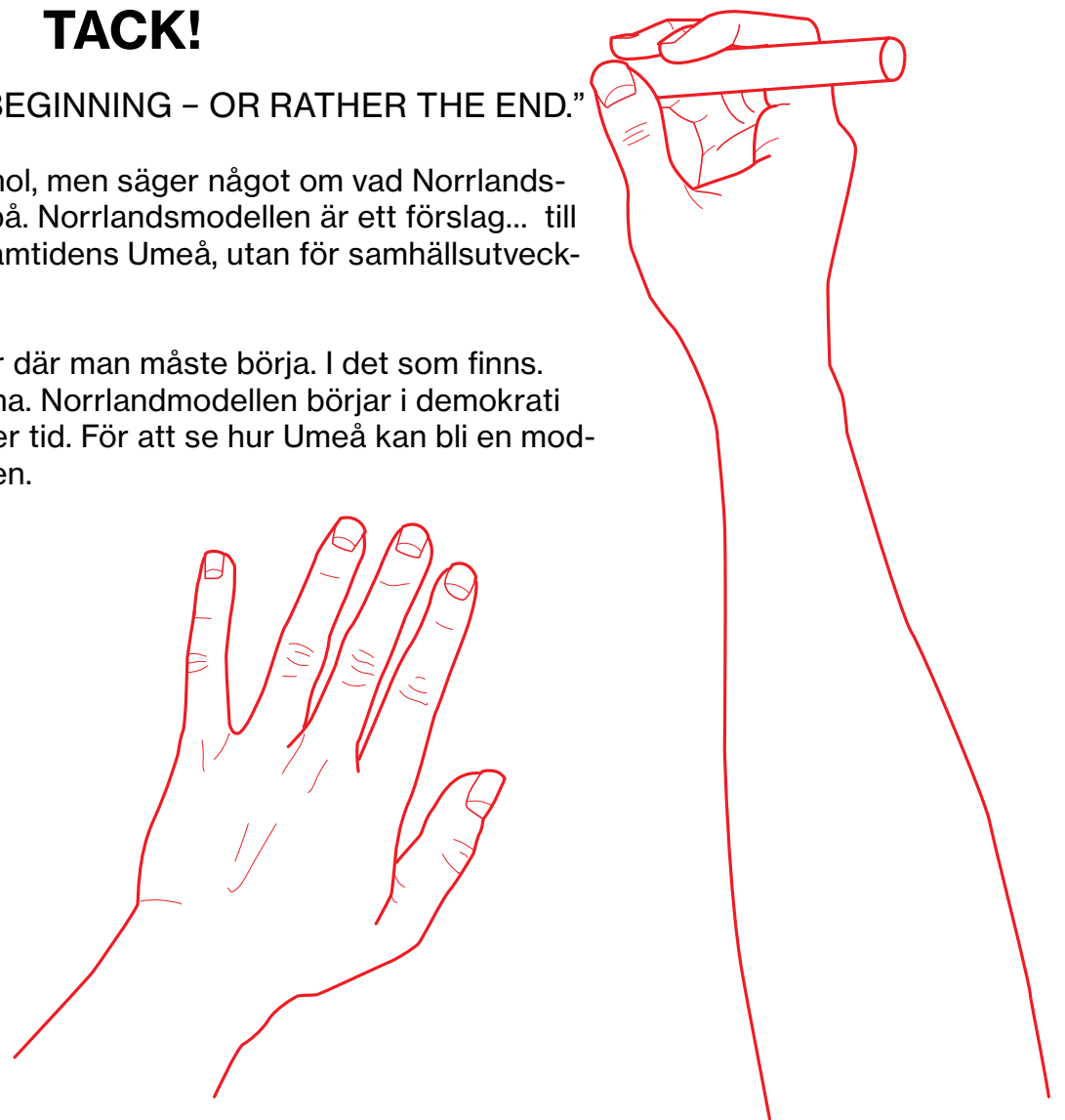
A. Detalj från mosaik, Asarotos Oikos: The Unswept Floor, 200 år f.Kr.
B. Alnarps Rehabiliteringsträdgård, SLU.
C. Senmedeltida örtträdgård, okänd konstnär.
D. Foto: Visit Copenhagen

TACK!

"THIS IS ONLY THE BEGINNING – OR RATHER THE END."

Citatet är från Andy Warhol, men säger något om vad Norrlandsmodellen försöker peka på. Norrlandsmodellen är ett förslag... till en början. Inte bara till framtidens Umeå, utan för samhällsutveckling i Sverige.

Norrlandsmodellen börjar där man måste börja. I det som finns. I Umeå och med umeborna. Norrlandmodellen börjar i demokrati och söker en process över tid. För att se hur Umeå kan bli en modell från Norrland till världen.

NORRLANDSMODELLEN

Jan Åman, curator, CD för utvecklingen av Duved 2018-, Eau & Gaz
Katarina Krupinska, arkitekt, Krupinski/Krupinska Arkitekter
Helena Andersson, arkitekt, Krupinski/Krupinska Arkitekter
Sara Thor, Stf. Prefekt, Arkitekthögskolan vid Umeå Universitet
Helene Hellmark Knutsson, landshövding i Västerbotten
Helen Olausson, VD, Årehus och Duved Framtid
Björn Lindelöf, samhälls- och stadsutvecklare, BLIR Development
Adam Davies, formgivare och forskare, Ty SymI
Daniel Davies, affärsutvecklare, Ty SymI
Jesper Karlsson, kock, Fävikens Magasinet